

SPF

Maatschappelijk Verantwoord Beleggen
Halfjaarverslag juli - december 2022

Inhoudsopgave

1.	Recente ontwikkelingen	04
2.	Inleiding verantwoord beleggen	06
3.	Uitsluitingsbeleid	12
4.	Engagement	16
5.	Stembeleid & Corporate Governance	23
6.	Bijlagen	29

1. Recente ontwikkelingen

In het afgelopen halfjaar heeft Stichting Pensioenfonds voor Fysiotherapeuten (hierna: het pensioenfonds of SPF) verschillende stappen gezet op het gebied van maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB). Hieronder vindt u een korte samenvatting van de relevante beleidsaanscherpingen en implementatiestappen die zijn gezet in het afgelopen half jaar.

SPF voldoet per 31 december aan SFDR vereisten

Eind december was de SFDR level 2 deadline om te voldoen aan wet- en regelgeving. Dit hield in dat SPF op haar website de volgende duurzaamheidsgerelateerde informatie moest plaatsen: webteksten conform SFDR secties op een aparte websitepagina, het PAI statement en de precontractuele informatie (art-8, SFDR level II). SPF heeft de documenten voor de deadline van 31 december op de website geplaatst. De documenten kunnen gevonden worden via de volgende hyperlinks:

- [Beleggingen](#)
- [Downloads](#)
- [Laag 3](#)
- [Duurzaamheidsinformatie](#)

Wij hebben in het 2e halfjaar van 2022 wijzigingen doorgevoerd in ons MVB beleid

De wereld om ons heen staat niet stil en wij ook niet. Maatschappelijk verantwoord beleggen is de basis voor ons beleggingsbeleid. Om die reden kijken we altijd of het beleid voldoende is of dat er nog dingen beter kunnen. Ook afgelopen half jaar hebben we verbeteringen doorgevoerd in ons MVB Beleid. Dit zijn de belangrijkste wijzigingen die in de 2^e helft van 2022 zijn doorgevoerd:

- We hebben onze langetermijnklimaatdoelstelling opgenomen: SPF wil een bijdrage leveren aan het Akkoord van Parijs om de opwarming van de aarde te beperken tot maximaal 1,5 graden Celsius. Uiterlijk in 2050 willen wij dat onze beleggingsportefeuille klimaatneutraal is. In de route naar uiteindelijk een klimaatneutrale portefeuille in 2050 streven we naar minimaal 50% reductie van de CO₂-voetafdruk in 2030 ten opzichte van die van de benchmark per ultimo 2020. Dit realiseren wij door een initiële reductie van 30% en daarna tot 2030 een gemiddelde

reductie van 7% per jaar. Voor het meten van de CO₂-uitstoot wordt GHG/EVIC1 als maatstaf genomen.

- We stemmen per 1 juli op aandeelhoudersvergaderingen.
- De ESG maatwerkbenchmark voor Aandelen Wereld ontwikkelde landen is per 1 juli 2022 doorgevoerd. De belegging in deze categorie vindt plaats door middel van een discretionair mandaat beheerd door de manager UBS, waardoor het eigen MVB beleid van SPF van toepassing is.

Wil je een uitgebreide beschrijving lezen? Kijk dan [hier](#)

SPF stijgt op de VBDO-lijst

Jaarlijks onderzoekt de Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling (VBDO) hoe Nederlandse pensioenfondsen presteren op het gebied van verantwoord beleggen. Daarbij vergelijken ze de 50 grootste pensioenfondsen.

De lijst geeft ons inzicht in hoe SPF het doet ten opzichte van andere fondsen in Nederland. Als kleiner fonds doen we het goed, we staan op plaats 21 en zijn 5 plaatsen gestegen ten opzichte van vorig jaar. Klik [hier](#) om het rapport te lezen.

CO₂ intensiteit van de beleggingsportefeuille

Wij hebben klimaatdoelstellingen vastgesteld, onder andere om klimaatrisico's in de portefeuille te verminderen. Zo sturen wij ook op CO₂.

Om de invloed van de verschillende broeikasgassen te kunnen optellen, worden de emissiecijfers omgerekend naar zogeheten CO₂-equivalenten. Deze broeikasgassen zijn gedefinieerd in het verdrag van Kyoto en betreffen: koolstofdioxide (CO₂), methaan (CH₄), stikstofoxide (N₂O), fluorkoolwaterstoffen (HFK's), perfluorkoolstoffen (PCF's), zwavelhexafluoride (SF₆) en stikstoftrifluoride (NF₃).

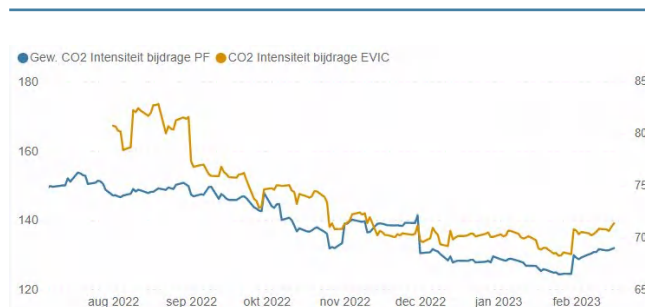
Het broeikasgasprotocol maakt op basis van de herkomst van een broeikasgas onderscheid naar: scope 1: directe CO₂-emissies, scope 2: indirecte CO₂-emissies door opwekking van gekochte en verbruikte elektriciteit of warmte en scope 3: CO₂-emissies in de gehele levenscyclus van alle producten die het bedrijf koopt, vervaardigt en/of verkoopt. De CO₂-intensiteit van de portefeuilles is gebaseerd op de scope 1+2 emissies van de ondernemingen in de portefeuille.

De CO₂-intensiteit wordt voor de individuele ondernemingen bepaald door de CO₂-emissies van een onderneming te corrigeren voor de gegenereerde omzet (in miljoen USD). De CO₂-intensiteit van de portefeuille wordt bepaald aan de hand van de gewogen gemiddelde CO₂-intensiteit methodiek (weighted average carbon intensity). Waarbij de CO₂-intensiteit (tCO₂ per miljoen dollar omzet) van een onderneming op basis van het portfoliogewicht toegekend wordt aan de portefeuille. Op de Y-as van figuur 1.1. wordt de CO₂-intensiteit aangegeven.

Er zijn verschillende metrieken waarmee de blootstelling aan de uitstoot van broeikasgassen kan worden bepaald. Deze hebben allen specifieke voor- en nadelen. SPF heeft eind 2021 gekozen voor GHG/EVIC als leidende metriek voor de portefeuillemonitoring en -sturing te gaan gebruiken. Om de CO₂/EVIC voor een bedrijf te bepalen worden de totale CO₂-emissies¹ van het bedrijf gedeeld door de EVIC van het bedrijf (*Enterprise Value Including Cash*²): de som van de marktwaarde van de geëmitteerde aandelen en de uitstaande schulden).

Om de CO₂/EVIC voor een belegger te bepalen wordt dit getal vervolgens vermenigvuldigd met de marktwaarde van het aandelen- en obligatiebelang van de belegger in het bedrijf. Het resultaat is een maatstaf die aangeeft welk deel van de uitstoot van het bedrijf kan worden toegerekend aan de positie van SPF. De schommelingen in de grafiek met de gele lijn worden mede veroorzaakt door de marktbevingen.

FIGUUR 1.1

¹ In eerste instantie gaat het om de scope 1 & 2 emissies van het bedrijf (scope 1 betreft de directe uitstoot door het bedrijf door bijvoorbeeld het gebruik van voertuigen met verbrandingsmotor. Scope 2 betreft de indirecte uitstoot door het gebruik van energie die is opgewekt door de verbranding van fossiele brandstoffen). In de komende jaren is het de bedoeling dat hier ook scope 3-data aan wordt toegevoegd. In scope 3 data wordt de uitstoot van toeleveranciers en gebruikers van de producten ook meegenomen.

² PCAF definitie voor EVIC: The sum of the market capitalization of ordinary shares at fiscal year-end, the market capitalization of preferred shares at fiscal year-end, and the book values of total debt and minorities' interests. No deductions of cash or cash equivalents are made to avoid the possibility of negative enterprise values.

Statistieken uitsluiten en engagement

SPF heeft het afgelopen halfjaar haar invloed als belegger en aandeelhouder ingezet om invulling te geven aan het MVB-beleid. Hieronder is een samenvatting gemaakt van de activiteiten op het gebied van uitsluiten en engagement.

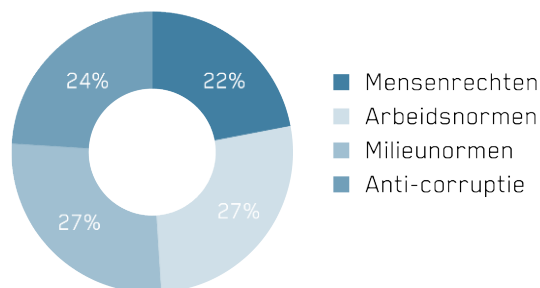
Uitsluiten

In bepaalde landen, bedrijven of bedrijfstakken investeert SPF niet. Dat kan zijn omdat deze een negatieve bijdrage leveren aan de gezondheid (tabak), klimaat (steenkolen, teerzanden, schalieolie- en gas en arctische olie- en gas) of in strijd handelen met algemene normen die SPF onderschrijft (controversiële wapens). Ook het overschrijden van internationaal geaccepteerde normen op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen kan reden tot uitsluiten zijn.

Normatief engagement

SPF vindt het belangrijk om in gesprek te gaan met ondernemingen die internationaal breed gedragen normen schenden en hen te bewegen tot verantwoord gedrag. Wij noemen dit 'Normatief engagement' of 'Normatieve dialogen' waarbij het doel is om schendingen van normen door bedrijven te stoppen, te voorkomen en waar mogelijk te herstellen. Op dit moment is SPF in gesprek met 73 ondernemingen in het kader van het Normatief engagement programma. In totaal lopen er 119 dialogen. Onderstaand is weergegeven hoe het programma naar normschending is opgebouwd.

FIGUUR 1.1 NORMSCHENDING

Corporate Governance

Per 1 juli 2022 stemmen wij op aandeelhoudersvergaderingen. Wij stemden in het afgelopen halfjaar op 121 vergaderingen op totaal 1.313 agendapunten. Wij hebben 41 aandeelhoudersresoluties beoordeeld en daarop onze stem uitgebracht. In het hoofdstuk Corporate Governance is meer informatie te vinden.

2. Inleiding verantwoord beleggen

SPF past instrumenten van verantwoord beleggen toe bij het beheer van haar vermogen. In deze halfjaarlijkse rapportage leest u over de laatste stand van zaken met betrekking tot deze instrumenten en vindt u terug welke activiteiten door het pensioenfonds zijn ondernomen. Op de website van SPF vindt u beleidsdocumenten en rapportages waarnaar in dit rapport wordt verwezen. Deze inleiding geeft een kort overzicht van de achtergrond van verantwoord beleggen.

2.1. Wat houdt verantwoord beleggen in?

SPF houdt bij het beleggen rekening met mens, milieu, duurzaam ondernemen en hoe ondernemingen worden bestuurd. Het gaat bij onze beleggingskeuzes om een goed én verantwoord rendement. Daarom besteden wij waar nodig en mogelijk in ons beleggingsbeleid aandacht aan ecologische, sociale en governance (ESG) onderwerpen. Maatschappelijk verantwoord ondernemen door ondernemingen waarin belegd wordt speelt een belangrijke rol.

2.2. Wat zijn de uitgangspunten?

Voor het maatschappelijk verantwoord beleggen beleid (hierna MVB-beleid) hanteert het pensioenfonds drie belangrijke internationaal geaccepteerde raamwerken voor verantwoord ondernemen, namelijk: het Global Compact van de Verenigde Naties (UN Global Compact), de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen (OESO-richtlijnen) en de UN Guiding Principles on Business & Human Rights (Guiding Principles).

Het Global Compact heeft betrekking op vier hoofdthema's:

- Mensenrechten;
- Arbeidsnormen;
- Milieu;
- Anticorruptie.

Het UN Global Compact bestaat uit tien breed geaccepteerde principes (zie bijlage 5.1). Deze principes vinden hun oorsprong in internationale verdragen zoals de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, principes van de International Labour Organisation (ILO), de Rio verklaring inzake milieu en ontwikkeling en de VN conventie tegen corruptie. Het UN Global Compact verlangt van ondernemingen dat zij binnen hun eigen invloedssfeer kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitoefenen.

De OESO-richtlijnen onderscheiden naast de vier genoemde thema's ook nog consumentenbelangen, wetenschap en technologie, mededinging en belastingen. De Guiding Principles geven internationaal geaccepteerde richtlijnen over hoe ondernemingen met mensenrechten dienen om te gaan. Deze raamwerken en de genoemde thema's vormen een belangrijk uitgangspunt voor ons MVB-beleid.

2.3. Wat doet SPF?

Verantwoord beleggen kan op verschillende manieren worden ingevuld. Daarbij staan diverse instrumenten ten dienste van SPF. Het pensioenfonds kiest voor een combinatie van verschillende instrumenten voor de uitvoering van MVB-beleid. Bij het in praktijk brengen van het MVB-beleid maken wij gebruik van de volgende MVB-instrumenten:

1. Engagement, het aangaan van de dialoog met ondernemingen;
2. Uitsluitingsbeleid;
3. Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen;
4. Doelinvesteringen, green bonds;
5. ESG-integratie, het integreren van duurzaamheidsinformatie in de beleggingsprocessen.

De instrumenten en de gemaakte keuzes worden ieder in afzonderlijke hoofdstukken besproken.

2.4. Reikwijdte van het MVB-beleid

SPF maakt voor het beheer van het vermogen gebruik van meerdere externe vermogensbeheerders. Het MVB-beleid kan direct worden toegepast op beleggingen die zijn

vormgegeven in eigen beleggingsmandaten. Wanneer SPF echter gebruik maakt van beleggingsfondsen is het niet mogelijk een eigen MVB-beleid toe te passen. Dan is het beleid van de aangestelde fondsbeheerder leidend voor de invulling en uitvoeringen van een eventueel MVB-beleid. Gezien de samenstelling van de huidige portefeuille is het niet mogelijk om het MVB-beleid op alle beleggingen toe te passen. Bij (wijzigingen van) de samenstelling en invulling van de beleggingsportefeuille en managersselectie worden MVB-overwegingen meegenomen.

Aandelen

De wereldwijde aandelenbeleggingen voor ontwikkelde markten en opkomende markten zijn voor het overgrote deel ondergebracht in (multi-manager) beleggingsfondsen bij Russell Investments waarin meerdere institutionele beleggers participeren. Dit betekent dat het niet mogelijk is om de eigen uitgangspunten van het MVB-beleid toe te passen. Wel voert Achmea IM namens SPF een dialoog met ondernemingen in de aandelenportefeuille die UN Global Compact principes hebben geschonden. Russell Investments voert een eigen MVB-beleid, bestaande uit het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen, het aangaan van een dialoog met ondernemingen en het uitsluiten van wapens (clustermunitie). Russell Investments rapporteert jaarlijks op hoofdlijnen over het gevoerde MVB-beleid. het pensioenfonds publiceert deze rapporten op haar website³⁴.

Daarnaast belegde SPF tot 1 juli in een tweetal indexvolgende fondsen van BlackRock. Het pensioenfonds heeft gekozen voor ESG-screened varianten van de BlackRock indexoplossingen. Dit betekent dat ondernemingen die betrokken zijn bij productie en distributie van controversiële wapens en ondernemingen die als schender worden aangemerkt van de UN Global Compact principes (mensenrechten, arbeidsnormen, corruptie en milieu) worden uitgesloten. Dit uitsluitingsbeleid wordt toegepast op het BlackRock aandelen Europa beleggingsfonds en het BlackRock aandelen US beleggingsfonds waarin het pensioenfonds belegt.

De ESG benchmark voor Aandelen Wereld ontwikkelde landen is per 1 juli 2022 doorgevoerd. De belegging in deze categorie vindt plaats door middel van een discretionair mandaat, waardoor het eigen MVB beleid van SPF van toepassing is. Als gevolg van deze aanpassing is het fonds bij BlackRock en het mandaat bij Robeco en Numeric beëindigd.

Vastrentende waarden

SPF heeft voor de Europese bedrijfsobligatieportefeuille een eigen discretionair mandaat. Dit betekent dat het uitsluitingsbeleid direct wordt toegepast op deze beleggingen. Als gevolg daarvan wordt er niet belegd in leningen van ondernemingen die controversiële wapens of tabak produceren of ondernemingen die de uitgangspunten van het UN Global Compact schenden. Het normatieve

engagementprogramma is ook van toepassing op ondernemingen in de Europese bedrijfsobligatieportefeuille.

De wereldwijde High Yield beleggingen zijn ondergebracht in een beleggingsfonds van Achmea Investment Management met onderliggend meerdere externe high yield managers. Producenten van controversiële wapens, tabak en UN Global Compact schenders zijn uitgesloten. Deze uitsluitingen gelden ook voor het Green bond fonds en het Lagere Overheden Kasgeldfonds. Voor deze fondsen wordt het engagement programma van Achmea Investment Management toegepast.

Voor staatsobligaties geldt dat niet belegd wordt in obligaties van landen waaraan de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties en/of de Europese Unie een sanctie heeft opgelegd. Per 1 januari 2022 geldt een aangescherpt landenbeleid. Landen worden op voorhand uitgesloten wanneer aannemelijk is dat:

- Er een schending is van het non-proliferatieverdrag;
- Machthebbers op systematische en grove wijze de fundamentele mensenrechten van (hun) burgers schenden;
- Vanwege een hoge mate van corruptie toevertrouwde middelen in dergelijke landen niet ten goede komen aan duurzame ontwikkeling van de economische situatie en welvaart van de bevolking.
- Door de ernst van opgelegde economische sancties de stabiliteit van de waarde van beleggingen in dat land serieus worden bedreigd.

Het landenuitsluitingsbeleid is van toepassing voor de discretionaire staatsobligaties en EMD.

Voor het discretionaire Emerging Markets Debt Local Currency mandaat bij Investec wordt ons MVB beleid toegepast.

De ESG rating van de bedrijfsobligatieportefeuille dient minimaal gelijk te zijn aan de ESG rating van de benchmark.

Alternatieve beleggingen

Bij het selecteren van nieuwe fondsen voor alternatieve beleggingscategorieën houdt SPF rekening met de hiervoor genoemde MVB-uitgangspunten.

Private Equity

Bij de selectie van private equity fondsen beoordeelt SPF zorgvuldig de inspanningen van beheerders op het gebied van ESG en maatschappelijk verantwoord beleggen. Tijdens due diligence wordt veel aandacht besteed aan de integratie van ESG factoren in de organisatie en de processen. Vragen die beantwoord moeten worden zijn: Heeft de beheerder een voldoende duidelijk beleid geïmplementeerd? Worden ESG risico's in kaart gebracht bij de aankoop van portefeuillebedrijven en worden doelstellingen gedefinieerd

³ <https://www.fysiopensioen.nl/-/media/sites/fysiotherapeuten/downloads/spf-responsible-investing-russell-investments-2021.pdf>

⁴ <https://www.fysiopensioen.nl/-/media/sites/fysiotherapeuten/downloads/spf-stembeleid-russell-2021.pdf>

om positieve impact te creëren? Op welke manier monitort de manager de voortgang en wordt over ontwikkelingen gerapporteerd? Alle private equity fondsen in de portefeuille hebben een gedegen ESG beleid. Aanvullende afspraken over ESG zijn vastgelegd in side letters met de beheerders.

Met ingang van 2022 is er een 5e pijler toegevoegd aan het beoordelingsraamwerk. Een aparte pijler voor alle MVB-gerelateerde aspecten onderstreept het belang van een goede MVB-integratie in zowel de organisatie als in het beleggingsproces. Daarnaast worden in deze pijler ook verschillende aspecten van het beloningsbeleid beoordeeld. De beoordeling van de verschillende MVB-aspecten is niet nieuw, maar was tot nu toe onderdeel van verschillende andere pijlers.

Tijdens monitormeetings overlegt SPF met de fondsbeheerders over de ontwikkelingen en voortgang op ESG gebied. SPF spoort de beheerders aan transparantie op dit gebied te blijven vergroten en, indien dit nog niet het geval is, zich te committeren aan de UN Principles for Responsible Investment. We zien over de gehele linie dat beheerders steeds meer aandacht aan MVB besteden.

Hypotheken

De hypotheekportefeuille wordt ingevuld middels een fondsbelegging bij SAREF. SAREF reserveert jaarlijks een bedrag om consumenten te stimuleren hun woning verder te verduurzamen. SAREF heeft daarbij een relatief hoge PRI score en het heeft een SFDR classificatie van 8. SAREF heeft ESG geïntegreerd in haar beleid door bijvoorbeeld de koppeling met de SDG's Sustainable Development Goals vastgesteld door de VN).

Infrastructuur

Sinds 2020 belegt het pensioenfonds in Infrastructuur via Achmea Investment Management en streeft ernaar om zowel bij de beleidsbepaling, als bij de uitvoering duurzaamheidscriteria te integreren. Daarbij wordt aandacht besteed aan milieu-aspecten, maar ook aan sociaal-maatschappelijke factoren en aan goed fondsbestuur en transparantie (ESG-criteria). Fondsmanagers worden actief aangespoord te beleggen conform de regels van de United Nations Principles for Responsible Investments (UNPRI) en deze regels te ondertekenen. Het pensioenfonds heeft er bewust voor gekozen om met haar infrastructuur beleggingen positieve klimaatimpact te realiseren en heeft dit in de portefeuille vastgelegd met een normallocatie van 25% voor de sector duurzame energie. Tevens worden fondsmanagers gevraagd om de CO₂-footprint van hun portefeuille in kaart te brengen, CO₂-doelstellingen te formuleren en hierover te rapporteren.

SPF hanteert bij het selecteren van nieuwe infrastructuurfondsen in haar due-diligence diverse duurzaamheidscriteria en neemt deze criteria ook mee in de weging bij de selectie van de beste fondsen. Daarnaast worden aandeelhoudersvergaderingen van de fondsen

bijgewoond en gebruik gemaakt van het stemrecht. De ontwikkelingen op het gebied van duurzaamheid komen aan de orde zowel op de aandeelhoudersvergadering als door middel van engagement en dialoog rechtstreeks met de fondsbeheerder.

Vastgoed

SPF belegt hoofdzakelijk in indirect vastgoed via ASR Real Assets Investment Partners⁵ en streeft ernaar om zowel bij de beleidsbepaling (strategische en jaarplannen), als bij de uitvoering (investerings- en desinvesteringsbeslissingen en monitoring) duurzaamheidscriteria te integreren. Daarbij wordt aandacht besteed aan ecologische, sociale en governance (ESG) aspecten.

Voor de vastgoedportefeuille heeft SPF een MVB-beleid op drie ESG-pijlers. Ten aanzien van de E-pijler wil SPF de CO₂-voetafdruk van de vastgoedbeleggingen reduceren. Hiertoe zal de afdruk in toenemende mate in kaart worden gebracht en reductiedoelstellingen worden gesteld. Ten aanzien van de S-pijler wordt geïnventariseerd of fondsmanagers huurders hebben die op de uitsluitingslijst van het pensioenfonds staan en gaat het de dialoog aan met fondsbeheerders over het thema Gezondheid & Welzijn. Dit sluit goed aan bij het thema Gezondheid van SPF. Op het vlak van de G-pijler wordt transparantie gestimuleerd in bestuur en rapportages en wordt aangedrongen op rapportages volgens maatstaven van de European Association for Investors in Non-Listed Real Estate Vehicles (INREV).

Daarnaast speelt informatie uit de Global Real Estate Sustainability Benchmark (GRESB) een rol. Er wordt gemeten welk deel van de vastgoedfondsen participeert in GRESB, welk deel de peer group outperformed en welk deel actief duurzaamheidsdoelen tracht te realiseren met behulp van actiepunten. Ieder jaar worden in de rapportagecyclus de resultaten van de fondsen die deelnemen aan GRESB gedeeld en besproken. Deze scores maar ook andere maatregelen die de fondsmanager neemt in het kader van ESG worden meegenomen in de kwartaalrapportages en beleggingsformulieren van het betreffende fonds.

SPF hanteert bij het selecteren van nieuwe vastgoedfondsen in haar due diligence diverse duurzaamheidscriteria en neemt deze criteria ook mee in de weging bij de selectie van de beste fondsen. ASR bezoekt namens SPF aandeelhoudersvergaderingen van de fondsen en maakt actief gebruik van het stemrecht. Twee maal per jaar wordt aan alle fondsmanagers gevraagd of en in hoeverre huurders in hun huurdersbestand aanwezig zijn die voorkomen op de uitsluitingslijst.

Zie voor verder overzicht het MVB jaarverslag over Vastgoed op [de website](#) van SPF.

Green bonds

Als onderdeel van de ambities belegt SPF momenteel ruim 4,5% van haar vastrentende waarde portefeuilles in Green

⁵ Per 1 mei is Sweco Capital Consultants overgenomen door ASR Real Assets Investment Partners

Bonds. Voor de staat- en bedrijfsobligatieportefeuilles zijn green bond streefallocaties opgesteld. Deze streefpercentages worden periodiek geëvalueerd. De doelallocatie is in 2021 vastgesteld op 4,5%. Onderdeel is de belegging in het Achmea IM Green Bond Fund.

Green Bonds zijn obligaties die zijn uitgegeven door overheden, internationale instellingen of ondernemingen, waarbij de opbrengsten expliciet worden gebruikt voor financiering van duurzame ofwel 'groene' projecten. Deze zijn gericht op het opwekken van hernieuwbare energie, het verbeteren van energie-efficiëntie in gebouwen, duurzaam transport, of duurzaam waterbeheer en afvalbeheer. Financieel gezien hebben Green Bonds globaal dezelfde risicorendementskenmerken als reguliere obligaties, hoewel zich bescheiden verschillen in spread (zowel positief als negatief) kunnen voordoen. De eerste Green Bond werd uitgegeven in 2008, in antwoord op de vraag van beleggers die middels hun beleggingen een bijdrage wilden leveren aan de strijd tegen klimaatverandering. Sindsdien is de markt sterk gegroeid. Om te zorgen dat Green Bonds ook echt groen zijn, heeft de financiële sector criteria ontwikkeld die bepalen welke activiteiten ook echt bijdragen aan het tegengaan van klimaatverandering, dus echt als groen bestempeld kunnen worden. Zo zijn er de Green Bond Principles die vooral gaan over verantwoord beheer van de middelen, zorgvuldige selectie van te financieren activiteiten en transparante verslaglegging over besteding en impact van de beleggingen. Daarnaast heeft het Climate Bond Initiative een Green Bond Standard ontwikkeld met een lijst van duurzame activiteiten die in aanmerking komen voor financiering.

Onderstaand het gebruik van de opbrengsten voor het Green Bond Fund per 31-12-2022:

TABEL 2.4.1 GEBRUIK VAN DE OPBRENGSTEN PER 31-12-2022

Thema	%
Hernieuwbare energie	24,4
Energie-efficiëntie	22,7
Duurzaam transport	17,9
Duurzame circulaire economie	1,0
Duurzaam waterbeheer	1,4
Afvalbeheer en -preventie	0,3
Natuurlijke hulpbronnen	2,0
Conservatie biodiversiteit	0,30
Geen data beschikbaar	30,00

De jaarlijkse CO2 emissies vermeden per miljoen geïnvesteerde euro voor het green bond fund is 223,03 ton CO2 equivalent. Voor de green bonds in de mandaten van SPF is de vermeden CO2 per miljoen geïnvesteerde euro 26,76.

Er wordt een eigen raamwerk gehanteerd voor het beoordelen van de mate waarin de obligatie als 'groen' kan worden gekwalificeerd. Dit raamwerk is gebaseerd op de criteria ('taxonomie') van het Climate Bond Initiative, dat ook de Green Bond Principles volgt. Daarbij is in het raamwerk ook de eis opgenomen dat het uitgeven van een green bond past binnen de strategie van de uitgevende instelling.

In bijlage 5.4 wordt per beleggingscategorie weergegeven welke MVB-instrumenten SPF toepast.

2.5. Due diligence beleid

SPF heeft in juni 2021 een due diligence beleid opgesteld in lijn met de vereisten van het IMVB-convenant voor pensioenfondsen. Dit beleid is terug te vinden als bijlage van het MVB-beleid van SPF. SPF heeft Achmea IM aangesteld als ESG dienstverlener en heeft Achmea IM de opdracht gegeven om uitvoering te geven aan het MVB-beleid van het Pensioenfonds. Uit hoofde daarvan voert Achmea IM onder andere het due diligence beleid uit en geeft zij uitvoering aan de stem- en engagement activiteiten. Periodiek legt Achmea IM verantwoording af aan SPF.

Door onze beleggingsportefeuille (wereldwijde aandelen en bedrijfsobligaties) te screenen identificeren wij (potentiële) negatieve impact op de samenleving en het milieu. Dit zijn de belangrijkste (potentiële) ongunstige effecten van onze beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren. Ter beoordeling wordt vervolgens gekeken naar de impact van het gedrag van de onderneming op de samenleving en/of het milieu en de ernst, schaal en onomkeerbaarheid van de schending.

De uitkomsten van de due diligence screening worden gecategoriseerd naar thematische aandachtgebieden en beoordeeld op de mate van betrokkenheid van de onderneming en het effect op de samenleving en/of het milieu. De thematische aandachtsgebieden van SPF zijn mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie.

Wanneer er een (potentiële) negatieve impact wordt geïdentificeerd, gaan wij de dialoog aan met de onderneming. Als na verloop van tijd blijkt dat een onderneming geen progressie maakt in het voorkomen/verhelpen van de negatieve impact, gaan wij over tot het uitsluiten van de onderneming. Daarnaast is een aantal ondernemingen al op voorhand uitgesloten in verband met structurele schendingen en het niet openstaan voor dialoog om de schending op te heffen. De resultaten van de due diligence screening en de actie die is ondernomen door het pensioenfonds staan vermeld in onderstaande tabel:

TABEL 2.5.1

Per 31-12-2022	Aantal ondernemingen uitgesloten op normatieve gronden	Nieuwe normatieve dialogen H2 2022
Mensenrechten	20	4
Arbeidsnormen	4	9
Milieu	5	6
Anti-corruptie	0	1

In hoofdstuk 3.3 van dit MVB halfjaarverslag is terug te vinden welke ondernemingen zijn uitgesloten en is tevens aangegeven op basis van welke norm en schending dit plaatsvond. In hoofdstuk 4 van dit MVB-halfjaarverslag staat de voortgang van het normatieve engagement programma vermeld. In hoofdstuk 4.3 staan per thematisch aandachtsgebied de namen vermeld van de ondernemingen waarmee de dialoog is gestart.

2.6. ESG integratie

SPF neemt bij voorkeur duurzaamheidsinformatie mee in het beleggingsproces. Dit wordt ESG-integratie genoemd. SPF heeft de overtuiging dat het structureel meewegen van ESG-informatie op de lange termijn bijdraagt aan het verbeteren van de rendement-risico karakteristieken van de portefeuille. SPF bepaalt hierom per beleggingscategorie hoe en in welke mate ESG-integratie strategieën het meest effectief in de praktijk toegepast kunnen worden.

CO₂(e)-emissiereductie

SPF heeft in de klimaatdoelstellingen verwoord te willen bijdragen aan de doelstelling van het Akkoord van Parijs om de opwarming van de aarde beperkt te houden tot 1,5°C. Bij de samenstelling van de aandelenportefeuille ontwikkelde markten wordt, zoals beschreven staat in de klimaatdoelstelling, een CO₂ reductie doelstelling van 30% meegegeven ten opzichte van de reguliere MCSI Ontwikkelde Markten benchmark.

Binnen credits wordt de CO₂-voetafdruk van de portefeuille vergeleken met die van de benchmark. Daarbij heeft de portefeuille als doelstelling de CO₂-voetafdruk te verkleinen: in 2030 moet deze tenminste 50% lager zijn dan die van de benchmark in 2020. Om dit te realiseren worden de broeikasgasemissies in één keer met 30% verlaagd en daarna tot 2030 jaarlijks met gemiddeld 7%. De langetermijndoelstelling is een klimaatneutrale portefeuille in 2050.

Best-in-class

SPF zet in op ESG-integratie via een best-in-class benadering. SPF is van mening dat bedrijven die op ESG-gebied sterk achterblijven bij sectorgenoten, niet in de beleggingsportefeuille horen. SPF heeft besloten om bij het beheer van de aandelenportefeuille ontwikkelde landen een best-in-class benadering toe te passen. Bedrijven met een ESG rating B of CCC worden uitgesloten van belegging. Daarbij wordt als prestatiedoelstelling opgenomen dat er minimaal een 15% betere ESG score is op portefeuilleniveau dan de MSCI Wereldindex, met als restrictie dat de individuele scores op E, S en G ten minste gelijk zijn aan de benchmark.

2.7. Hoe legt SPF verantwoording af?

Transparantie is onafscheidelijk verbonden aan een goed MVB-beleid. Wij doen daarom tweemaal per jaar verslag over de invulling van ons MVB-beleid. Ook rapporteren wij over de wijze waarop instrumenten zijn ingezet op sociale, governance en milieuthema's. De rapportages zijn toegankelijk via de website. De volgende documenten worden gepubliceerd:

1. Maatschappelijk Verantwoord Beleggen Beleid;
2. Halfjaarlijks Verantwoord Beleggen Verslag;
3. Halfjaarlijks Voortgangsverslag Normatieve dialogen (voor het bestuur: niet publiek);
4. ESG-beleid Russell Investments;
5. Overzicht beleggingen per jaareinde;
6. ASR MVB jaarverslag,

3. Uitsluitingsbeleid

Er zijn verschillende redenen waarom wij ervoor kiezen om niet te beleggen in bepaalde ondernemingen. Zo kan het Pensioenfonds ervoor kiezen om niet te beleggen in ondernemingen die ongewenst gedrag vertonen of ondernemingen die bepaalde controversiële producten produceren. Wanneer een onderneming betrokken is bij een controversieel product, veelal een kernactiviteit van de onderneming, is een engagementbeleid niet reëel. Het is immers lastig de onderneming over te halen een ander product te produceren. In dat geval hanteert het pensioenfonds op voorhand een uitsluitingsbeleid. Daarnaast kunnen ondernemingen die op structurele wijze met hun gedrag internationale normen schenden, bijvoorbeeld rondom mensenrechten, milieu, arbeidsnormen of corruptie bij achterblijvende engagementresultaten worden uitgesloten van het beleggingsuniversum. Hierbij vormen de principes van het UN Global Compact en de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen de uitgangsbasis. Het uitsluitingsbeleid van het Pensioenfonds richt zich op drie criteria, namelijk producenten van controversiële wapens, tabaksproducenten, steenkool, teerzanden, schalieolie- en gas, Arctische olie- en gas en structurele schenders van het UN Global Compact.

3.1. Controversiële Wapens

3.1.1. Definitie controversiële wapens

SPF kiest ervoor niet te beleggen in ondernemingen die controversiële wapens produceren. Wij vinden wapens controversieel wanneer deze onevenredig veel leed en slachtoffers veroorzaken en geen onderscheid maken tussen burger- en militaire doelen. Ook na afloop van een conflict veroorzaken deze wapens nog op aanzienlijke schaal slachtoffers en ontwrichten deze de maatschappij en de economie. Dit is de reden dat wij ons beleggingsuniversum op voorhand willen ontdoen van deze producten. In de praktijk gaat het om de volgende wapens:

1. Nucleaire wapens;
2. Biologische wapens;
3. Chemische wapens;
4. Antipersoonsmijnen;
5. Clustermunitie.

Bij het bepalen van de definitie van controversiële wapens zoekt het pensioenfonds aansluiting bij internationale verdragen die door Nederland zijn ondertekend en bij het beleid van de Nederlandse overheid. Het volledige uitsluitingsbeleid kunt u terugvinden op de website van SPF.

3.1.2. Samenstelling uitsluitingslijst

Het onafhankelijke onderzoeksbureau ISS ESG stelt ieder halfjaar vast welke ondernemingen betrokken zijn bij de productie van controversiële wapens. Daartoe bekijkt het onderzoeksbureau het gehele beleggingsuniversum. Wanneer het onderzoeksbureau betrokkenheid vaststelt, is dat reden tot uitsluiting.

3.1.3. Uitsluiting controversiële wapens

Verbod beleggen in clustermunitie

Jaarlijks stuurt de AFM een nieuwe definitieve indicatieve uitsluitingslijst (risicoradar) rond. Recent heeft de AFM informatie ingewonnen ter voorbereiding op het proces om te komen tot de definitieve lijst voor 2023. Er zijn geen relevante ontwikkelingen geweest. De ondernemingen op de lijst zijn vooralsnog hetzelfde als op de definitieve lijst 2022 dat op 6 december jl. is rondgestuurd. Op basis van deze informatie en de criteria van artikel 21a Besluit Marktmisbruik komt de AFM tot de volgende voorlopige indicatieve uitsluitingslijst voor 2023 met daarop in ieder geval deze ondernemingen op haar risicoradar:

1. Poongsan Corporation (Zuid-Korea) – Direct betrokken bij de productie, verkoop of distributie van clustermunitie
2. Anhui GreatWall Military Industry Co., Ltd. (China) – Direct betrokken bij de productie, verkoop of distributie van clustermunitie
3. LIG Nex1 Co Ltd. (Zuid-Korea) – Direct betrokken bij de productie, verkoop of distributie van clustermunitie

Zie bijlage 5.3 voor de specifieke ondernemingen die uitgesloten worden.

3.2. Tabaksproducenten

3.2.1. Definitie tabaksproducenten

SPF heeft besloten dat het beleggen in producenten van tabak niet past binnen de uitgangspunten van ons gezondheidsbeleid. SPF maakt de keuze om alle producenten van rookwaar van het beleggingsuniversum uit te sluiten. Wederverkopers van rookwaren, zoals supermarkten, tankstations en luchtvaartmaatschappijen worden niet uitgesloten van het beleggingsuniversum.

Betrokkenheid van individuele bedrijven wordt vastgesteld aan de hand van omzet gegenereerd uit de productie en distributie van tabaksgoederen. Deze omzetgegevens zijn afkomstig van de externe en onafhankelijke dataleverancier ISS. Een onderneming wordt uitgesloten indien de tabaksgoederen gerelateerde omzet meer dan 50% is.

Tweemaal per jaar toetsen wij het beleggingsuniversum op dit criterium. Ondernemingen die aangemerkt worden als betrokken bij tabaksgoederen plaatsen wij op de geactualiseerde uitsluitingslijst. Eventueel aanwezige holdings in tabaksgoederen verkopen wij. Portefeuillemanagers mogen geen nieuwe holdings aankopen van uitgesloten ondernemingen zolang deze onderneming op de uitsluitingslijst staat.

Zie bijlage 6.3 voor de uitgesloten ondernemingen.

3.3. Steenkool, teerzanden, Schalieolie- en gas en Arctische olie- en gas

3.3.1. Definitie

Steenkool

SPF hanteert een uitsluitingsbeleid ten aanzien van steenkool. Het steenkoolbeleid is gericht op het delven en het gebruik van thermisch steenkool (inclusief bruinkool, bitumen, antraciet en stoomkolen). Ondernemingen worden uitgesloten van belegging indien:

1. De omzet van een onderneming voor meer dan 5% afkomstig is uit steenkool gerelateerde activiteiten. De winning van thermische steenkool (inclusief bruinkool, bitumineuze, antraciet en stoomkolen) en de verkoop ervan aan externe partijen zijn relevant bij het bepalen van de aan steenkool gerelateerde omzet. Inkomsten uit kolenhandel worden vanwege databeperkingen vooralsnog niet meegenomen in deze berekening.
2. De omzet van een onderneming voor meer dan 5% afkomstig is van elektriciteitsopwekking uit thermische steenkool (inclusief bruinkool, bitumineuze, antraciet en stoomkolen).

Teerzanden, schaliegas en -olie en Arctisch gas en -olie

Het Pensioenfonds hanteert een uitsluitingsbeleid ten aanzien van teerzanden, schaliegas en -olie en Arctisch gas en -olie. Ondernemingen worden uitgesloten van belegging indien de omzet van een onderneming voor meer dan 5% afkomstig is uit teerzand, schaliegas en -olie en Arctisch gas en olie gerelateerde activiteiten.

Inkomsten uit kolenhandel en transport worden vanwege databeperkingen vooralsnog niet meegenomen in deze berekening.

In de bijlagen zijn de specifieke uitsluitingen te vinden.

3.4. Normschendingen

3.4.1. Schenders van internationale normen

Naast producenten van controversiële wapens vindt SPF ook dat ondernemingen die op grove en structurele wijze internationaal breed gedragen normen op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie schenden, moeten worden uitgesloten van het beleggingsuniversum. Hiervoor hanteert SPF een aantal belangrijke raamwerken als uitgangspunt, namelijk het UN Global Compact, de OESO-Richtlijnen voor multinationale ondernemingen en de *UN Guiding Principles on Business & Human Rights*. De OESO-richtlijnen onderscheiden naast de vier genoemde thema's ook de volgende thema's: consumentenbelangen, wetenschap en technologie, mededinging en belastingen. De *UN Guiding Principles* geven handvatten voor staten en ondernemingen hoe mensenrechtenschendingen in de praktijk te voorkomen, te adresseren en te mitigeren.

3.4.2. Vaststelling uitsluitingen

Voor de discretionaire aandelen- en bedrijfsobligatiemandaten wordt vastgesteld welke ondernemingen UN Global Compact principes schenden. Het onafhankelijke onderzoeksbureau ISS ESG stelt jaarlijks (medio-jaar) vast welke ondernemingen betrokken zijn bij schendingen van internationale normen. Leidraad hierbij zijn de principes van het UN Global Compact op het vlak van mensenrechten, arbeidsnormen, milieunormen en anti-corruptie. Daartoe bekijkt het onderzoeksbureau het gehele beleggingsuniversum in de vorm van benchmarks.

Wanneer het onderzoeksbureau heeft geverifieerd dat een onderneming een schending pleegt op één van bovengenoemde principes kan dit aanleiding zijn met de onderneming in dialoog te gaan. SPF spreekt van een structurele schending wanneer de schending na de dialoog ten minste twee jaar nog niet (in voldoende mate) is opgeheven. Dan kan het Pensioenfonds overgaan tot uitsluiting van de onderneming. Beleggingen in uitgesloten ondernemingen worden verkocht. Geen nieuwe aandelen of obligaties worden aangekocht zolang de onderneming op de uitsluitingslijst staat. Bij een geverifieerde opheffing van de schending zal de onderneming van de uitsluitingslijst worden verwijderd.

In bijlage 6.3 zijn de specifieke schenders die uitgesloten worden te vinden.

3.4.3. Uitsluiting landen

Landen worden op voorhand uitgesloten wanneer aannemelijk is dat:

- Er een schending is van het non-proliferatieverdrag;
- Machthebbers op systematische wijze de fundamentele mensenrechten van (hun) burgers schenden op grove wijze schenden;
- Vanwege een hoge mate van corruptie toevertrouwde middelen in dergelijke landen niet ten goede komen aan duurzame ontwikkeling van de economische situatie en welvaart van de bevolking.
- Door de ernst van opgelegde economische sancties de stabiliteit van de waarde van beleggingen in dat land serieus worden bedreigd.

Een belangrijk handvat bij het uitvoeren van het uitsluitingsbeleid is de Sanctiewet 1977. SPF hanteert de Sanctiewet 1977 als signaalfunctie om te bepalen of landen voldoen aan bovenstaande uitgangspunten en in aanmerking komen voor uitsluiting op voorhand.

Selectiebeleid

SPF stelt eisen aan landen wat betreft duurzaamheidsprestaties. Prestaties van landen inzake bescherming mensenrechten, bescherming arbeidsrechten, naleven milieuafspraken en corruptiebestrijding worden hiervoor getoetst. Opname van een staatsobligatie in portefeuille wordt alleen overwogen indien duurzaamheidsprestaties van het uitgevende land voldoen aan een vooraf gestelde ondergrens. Deze ondergrens staat symbool voor de verantwoord beleggen uitgangsprincipes van SPF.

De onderzoeksresultaten van de volgende instituten worden gebruikt om de landenprestaties inzichtelijk te maken:

- Freedom House met de Freedom in the World index;
- ITUC met de ITUC Global Rights index;
- EPI (Yale) met de Environmental Performance Index;
- Transparency International met de Corruption Perception Index.

Het landen uitsluitingenbeleid is van toepassing voor de discretionaire staatsobligaties en EMD.

Staatsbedrijven

In het verlengde van het landenbeleid sluit SPF ook staatsbedrijven gelieerd aan de uitgesloten landen uit van belegging.

In bijlage 6.3 zijn de specifieke landen die uitgesloten worden te vinden.

3.5. Goed bestuur

3.5.1. Uitsluitingen

SPF belegt in ondernemingen die voldoen aan de praktijken van goed bestuur (good governance). Ondernemingen die op dit vlak zeer slecht presteren, worden op voorhand uitgesloten. Daarbij wordt minimaal gekeken naar de wettelijke vereisten op het gebied van:

- ✓ Goede managementstructuren;
- ✓ Betrekkingen met werknemers;
- ✓ Beloning van het betrokken personeel;
- ✓ Naleving van de belastingwetgeving.

Hier bovenop wordt, zowel vóór als na het aankopen van beleggingen, het MVB-beleid toegepast. Bij het bepalen of ondernemingen goed presteren op het gebied van goed bestuur, maakt SPF gebruik van ESG-data van derden. Mocht een onderneming waarin wordt belegd na verloop van tijd niet goed presteren, dan wordt deze alsnog uitgesloten volgens het gestandaardiseerde uitsluitingsproces.

In bijlage 6.3 zijn de specifieke bedrijven die uitgesloten worden te vinden.

4. Engagement

Een onderneming is gericht op het maken van winst. Dit streven naar winstmaximalisatie kan echter op gespannen voet staan met internationale richtlijnen voor verantwoord ondernemen, zoals het UN Global Compact, de OESO Richtlijnen voor Multinationale ondernemingen of de UN Guiding Principles on Business & Human Rights. Wanneer ondernemingen deze internationale richtlijnen systematisch schenden, wordt gedrag onverantwoord. Daarmee ontstaat er een risico voor de continuïteit van de onderneming en houdbaarheid van winstrealisatie op de lange termijn. Daarom gaat het pensioenfonds in dialoog met deze ondernemingen. Inzet: het duidelijk stellen van kaders, het ontwikkelen van kennis bij ondernemingen en het definiëren van 'good practices'. SPF gaat in gesprek met ondernemingen over lange termijn waardecreatie. Zo draagt SPF bij aan het bewaken van het juiste evenwicht en beschermt het haar belangen en die van haar deelnemers.

4.1. Dialoog en de minimale uitgangspunten

Engagement is het aangaan van een dialoog met ondernemingen. Het is een centraal middel in het MVB-beleid van SPF. Met het aangaan van de dialoog willen wij het duurzame gedrag van ondernemingen verbeteren, lange termijn waardecreatie stimuleren en tegelijkertijd aandeelhouderswaarde vergroten.

Wij spreken ondernemingen aan die internationaal breed gedragen normen en principes zoals mensenrechten, arbeidsnormen, milieunormen of anticorruptie schenden. Dit noemen wij **Normatief engagement**.

De doelstelling van normatieve engagement

Het aangaan van de dialoog met ondernemingen is vaak een zaak van lange adem. Voor de engagementtrajecten wordt uitgegaan van een looptijd van drie jaar. Anders dan bij het instrument uitsluiting waarbij pensioenfondsen of beleggingsfondsen op voorhand niet beleggen in ondernemingen, geldt voor engagement dat er wel belegd wordt in ondernemingen die ter discussie staan, maar we als betrokken belegger het management juist actief aansporen om het beleid of de activiteiten te verbeteren.

Het **Normatieve Engagement** heeft als doel structurele schendingen van UN Global Compact principes, OESO richtlijnen voor Multinationale ondernemingen of UN Guiding Principles on Business & Human Rights te stoppen en te voorkomen. Structurele schendingen van deze normen vergroten het risico op nadelige gevolgen voor de onderneming, haar directe omgeving zoals lokale gemeenschappen of het milieu en voor andere belanghebbenden. Activiteiten die (mogelijk) leiden tot een schending van de principes staan veelal in de belangstelling van niet-gouvernementele organisaties (NGO's) en de media.

In de praktijk leiden deze schendingen vaak tot rechtszaken, die boetes of het uitbetalen van schadeclaims door de ondernemingen tot gevolg kunnen hebben. Dit zijn directe negatieve financiële effecten, die ook de belangen van aandeelhouders schaden. Normatief engagement voeren wij uit in samenwerking met ISS ESG.

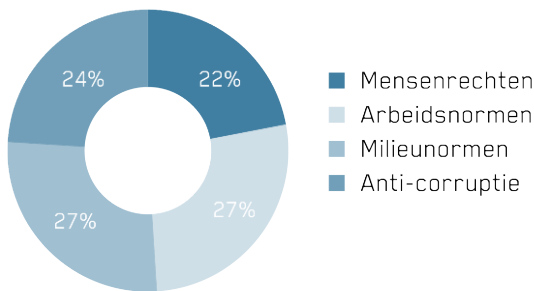
Om tot een selectie van de ondernemingen te komen, die vallen binnen het Normatief engagement programma, wordt een due diligence proces uitgevoerd. Het beleggingsuniversum wordt doorlopend gescreend op het schenden van één of meerdere principes van de UN Global Compact, OESO richtlijnen voor Multinationale ondernemingen of UN Guiding principles on Business & Human Rights door onderzoeksbureau ISS ESG. Bij vermoedens van een mogelijke schending wordt een dialoog gestart om escalatie te voorkomen. Ook bij een vastgestelde schending wordt de dialoog met deze ondernemingen gestart met als doel de schending op te heffen en mogelijke nieuwe schendingen in de toekomst te voorkomen. Daarbij zal ook herstel van de situatie en mogelijke schadevergoedingen voor bijvoorbeeld de lokale bevolking ter sprake komen.

SPF belegt voor het grootste deel van de aandelenbeleggingen in beleggingsfondsen. Ook voor de High Yield beleggingen is een fondsoptlossing gekozen. Daarnaast heeft SPF een discretionair mandaat voor de bedrijfsobligatieportefeuille. Op de bovenstaande beleggingen is het engagement programma van toepassing. Voor de beleggingen in de beleggingsfondsen is het echter niet mogelijk om tot uitsluiting over te gaan indien een dialoog zich niet naar wens ontwikkelt.

4.2. Resultaten en voortgang engagementprogramma

SPF vindt het belangrijk om in gesprek te gaan met ondernemingen, die internationaal breed gedragen normen schenden. We noemen dit Normatieve engagement. Per 31 december 2022 maken 73 ondernemingen deel uit van het normatieve engagementprogramma. Met deze ondernemingen spreken we over één of meerdere normschendingen. Het aantal schendingen waarover we spreken kan daarom afwijken van het aantal ondernemingen in het normatieve engagementprogramma. In totaal lopen er 119 dialogen. Onderstaand is weergegeven hoe het programma is opgebouwd.

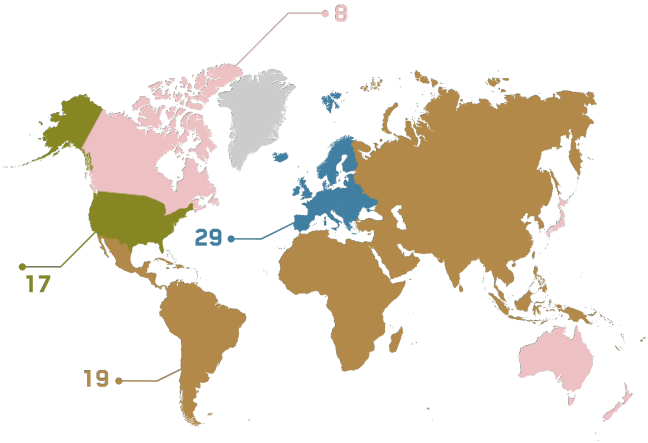
FIGUUR 4.2.1 NORMSCHENDING

De ondernemingen zijn gevestigd in verschillende regio's en markten. De focus van het programma ligt met 54 dialogen op de ontwikkelde markten. We verdelen deze onder in Europa, Verenigde Staten en Wereld overig (Japan, Australië, Canada, Nieuw-Zeeland). Daarnaast voeren we de dialoog met 19 ondernemingen in de opkomende markten. Figuur 4.2.2 laat de regionale verdeling zien van ondernemingen in het normatieve engagementprogramma.

In het afgelopen halfjaar is met 17 ondernemingen een nieuwe dialoog geïnitieerd of een lopende dialoog opnieuw opgestart.

FIGUUR 4.2.2 ONDERNEMINGEN NAAR REGIO

Voortgang lopende dialogen

Iedere dialoog heeft vier doelstellingen, die specifiek zijn voor de onderneming. Deze worden samengevat in vier mijlpalen, zoals weergegeven in tabel 5.2.1. De mijlpalen worden in iedere dialoog getoetst aan de hand van vier indicatoren: (1) een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd, (2) er zijn maatregelen geïnitieerd, (3) er is een toezegging gedaan en (4) er zijn geen maatregelen genomen.

Per dialoog is bekeken welke mijlpaal relevant is voor de onderneming. Herstel en Verhaal is bijvoorbeeld niet in alle gevallen relevant doordat er niet één specifieke groep van benadeelden is of Herstel en Verhaal al plaats heeft gevonden via het nationale rechtssysteem.

TABEL 4.2.1 MIJLPALEN

Mijlpalen	
1	Het delen van relevante informatie
2	Implementatie van Beleid
3	Herstel en Verhaal
4	Opheffen en/of Voorkomen

De statistieken over de voortgang hebben betrekking op het volledige engagementprogramma. Alle positief afgesloten dialogen zijn uit de statistieken gehaald. De onderstaande tabel alleen geeft alleen de lopende dialogen weer.

Ten aanzien van de eerste mijlpaal - Het delen van Relevante Informatie - zijn in 32% van de dialogen nog geen stappen zijn gezet door de onderneming. Dat kan komen door onwil of doordat de dialoog recent is gestart. In 50% van de dialogen is informatie gedeeld en in 3% van de gevallen ook geverifieerd door een onafhankelijke partij. In 14% van de dialogen heeft de onderneming een toezegging gedaan relevante informatie te delen.

TABEL 4.2.2 DELEN VAN RELEVANTE INFORMATIE

Indicatoren	Mijlpaal 1: Delen van relevante informatie
 Er zijn geen maatregelen genomen	32%
 Er is een toezegging gedaan	14%
 Er zijn maatregelen geïnitieerd	50%
 Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd	3%
n.v.t.	1%

Voor de tweede mijlpaal - De Implementatie van het Beleid – hebben in 27% van de dialogen de ondernemingen stappen gezet en 2% zijn geverifieerd door een onafhankelijke partij. In 28% van de dialogen is de toezegging gedaan om stappen te zetten en in 27% van de dialogen hebben de ondernemingen stappen gezet noch toezeggingen gedaan.

TABEL 4.2.3 IMPLEMENTATIE VAN BELEID

Indicatoren	Mijlpaal 2: Implementatie van beleid
 Er zijn geen maatregelen genomen	27%
 Er is een toezegging gedaan	28%
 Er zijn maatregelen geïnitieerd	27%
 Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd	2%
n.v.t.	16%

Het mogelijk maken van Herstel en Verhaal, zoals ook benoemd in het IMVB-convenant, is de derde mijlpaal. Hierbij zien we dat in 45% van de dialogen de onderliggende doelstellingen zijn behaald, waarvan 3% geverifieerd zijn door een onafhankelijke partij. Voor 5% van de dialogen is deze mijlpaal niet relevant vanwege de aard van de schending.

TABEL 4.2.4 HERSTEL EN VERHAAL

Indicatoren	Mijlpaal 3: Herstel en Verhaal
 Er zijn geen maatregelen genomen	36%
 Er is een toezegging gedaan	11%
 Er zijn maatregelen geïnitieerd	45%
 Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd	3%
n.v.t.	5%

Bij de vierde mijlpaal - Het opheffen en/of Voorkomen van de Schending - zien we dat in 13% van de dialogen de ondernemingen de onderliggende doelstellingen hebben behaald, waarvan 1% geverifieerd zijn door een onafhankelijke partij. Additioneel is in 22% van de dialogen de toezegging gedaan om maatregelen te nemen.

TABEL 4.2.5 OPHEFFEN EN/OF VOORKOMEN

Indicatoren	Mijlpaal 4: Opheffen en/of voorkomen
 Er zijn geen maatregelen genomen	33%
 Er is een toezegging gedaan	22%
 Er zijn maatregelen geïnitieerd	13%
 Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd	1%
n.v.t.	31%

Afgesloten dialogen

Voorafgaand aan de rapportageperiode zijn in het engagementprogramma 56 dialogen succesvol afgesloten. Dat betekent dat de ondernemingen niet langer betrokken zijn bij de vermeende schending. Met 5 ondernemingen is de dialoog voortijdig afgesloten, vanwege gebrek aan reactie en/of samenwerking.

4.3. Normatieve dialogen

Onderstaand is aangegeven welke nieuwe dialogen rond normatieve schendingen zijn geïnitieerd in het afgelopen halfjaar. Het engagementprogramma rond normatieve schendingen wordt uitgevoerd in samenwerking met Achmea IM en gespecialiseerd onderzoeksbureau ISS ESG.

Mensenrechtenschendingen

Het doel van deze dialogen is het opheffen van de geconstateerde of vermeende mensenrechtenschendingen. Daarnaast vragen we de onderneming beleid, processen en rapportages te ontwikkelen die verband houden met het voorkomen van nieuwe mensenrechtenschendingen. De onderneming moet aantonen dat de schending van relevante UN Global Compact principes, OESO richtlijnen of de UN Guiding principles on Business & Human Rights is opgeheven. Het is wenselijk dat een externe, onafhankelijke partij dit vaststelt.

Mensenrechtenschendingen kunnen betrekking hebben op de activiteiten van ondernemingen in landen met controversiële regimes. Door hun activiteiten in deze landen genereren ondernemingen inkomsten voor de betreffende regimes, die deze inkomsten vervolgens vaak niet ten goede laten komen aan de lokale bevolking. Daarnaast komt het voor dat lokale gemeenschappen direct worden geschaad door de activiteiten van de ondernemingen. Andere voorbeelden van schendingen op het gebied van mensenrechten zijn onrechtmatigheden tegen de lokale bevolking door personeel of ingehuurd veiligheidsdiensten van ondernemingen.

SPF is in het tweede halfjaar van 2022 met vier ondernemingen een dialoog gestart over een (vermeende) mensenrechtenschending.

**TABEL 4.3.1 GEÏNITIEERDE DIALOGEN
MENSENRECHTENSCHENDING H2 2022¹**

Onderneming	Gestart
Barclays Plc	Q4 2022
Exxon Mobil Corporation	Q4 2022
Repsol SA	Q4 2022
TotalEnergies SE	Q3 2022

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

In de tweede helft van 2022 zijn geen dialogen op het gebied van mensenrechten afgesloten.

Arbeidsnormenschendingen

Het doel van dit engagementthema is het opheffen van de geconstateerde of vermeende arbeidsnormenschending. Daarnaast vragen we de onderneming beleid, processen en rapportages te ontwikkelen die verband houden met het voorkomen van nieuwe arbeidsnormenschendingen.

Structurele schendingen van het UN Global Compact, OESO richtlijnen of de UN Guiding principles on Business & Human Rights, in het bijzonder de principes die gaan over arbeidsnormen, vormen financiële en reputatierisico's voor de onderneming en voor belanghebbenden zoals aandeelhouders. Ondernemingen dienen te voorkomen dat zij zich schuldig maken aan structurele schendingen van deze beginselen. Mochten zij zich daaraan wel schuldig maken, dan is het wenselijk dat zij deze schendingen opheffen en voorkomen dat schendingen in de toekomst opnieuw zullen optreden.

Structurele schendingen van arbeidsnormen kunnen betrekking hebben op kinderarbeid en andere vormen van gedwongen arbeid in de ketens van toeleveranciers van ondernemingen. Ook discriminatie van bijvoorbeeld zwangere vrouwen of personeel met een bepaalde etnische achtergrond komt voor, zowel binnen ondernemingen zelf als binnen de ketens van toeleveranciers.

De onderneming moet aantonen dat de schending van UN Global Compact principes is opgeheven. Het is wenselijk dat een externe, onafhankelijke partij vaststelt dat de schending is opgeheven.

SPF is in het tweede halfjaar van 2022 met negen ondernemingen een dialoog gestart rond een (vermeende) arbeidsnormenschending.

**TABEL 4.3.1 GEÏNITIEERDE DIALOGEN
ARBEIDSNORMENSCHENDING H2 2022¹**

Onderneming	Gestart
Accenture Plc	Q4 2022
Amazon.com, Inc.	Q3 2022
Anheuser-Busch InBev SA/NV	Q3 2022
Coca-Cola Europacific Partners Plc	Q4 2022
Paramount Global	Q4 2022
Sony Group Corp.	Q4 2022
Starbucks Corporation	Q3 2022
The Coca-Cola Company	Q4 2022
Verizon Communications Inc.	Q4 2022

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

De dialoog met boohoo group Plc, dat werd beschuldigd van het gebruik van dwangarbeid in haar toeleveringsketen, is in de rapportageperiode afgesloten. De beoordeling is gewijzigd naar groen met een score van 4 (de schending wordt geadresseerd). Deze wijziging vond plaats omdat een rechter in het Verenigd Koninkrijk in maart 2022 oordeelde dat Boohoo alle aanbevelingen van een onafhankelijk onderzoek heeft uitgevoerd en geloofwaardige maatregelen heeft genomen om beschuldigingen in de toekomst te voorkomen.

Milieuschendingen

Het doel van dit engagementthema is het opheffen van de gevonden schendingen van het UN Global Compact en de OESO richtlijnen en het ontwikkelen van beleid, systemen en rapportages die verband houden met het voorkomen van nieuwe milieuschendingen.

Structurele schendingen van het UN Global Compact en de OESO richtlijnen, in het bijzonder de principes die gaan over milieu, vormen financiële, operationele en reputatierisico's voor de onderneming en voor haar belanghebbenden zoals aandeelhouders. Ondernemingen dienen daarom te voorkomen dat zij zich schuldig maken aan structurele schendingen van deze principes. Mochten zij zich wel daaraan schuldig maken, dan is het wenselijk dat zij deze schendingen opheffen en voorkomen dat de schendingen in de toekomst opnieuw optreden.

De dialoog wordt gevoerd aan de hand van SMART-doelstellingen. De onderneming moet aantonen dat een schending van UN Global Compact principes of OESO richtlijnen structureel is opgeheven waarbij het wenselijk is dat een externe onafhankelijke partij vaststelt dat de schending is opgeheven. Bij het opheffen van de schending moet ook gedacht worden aan het nemen van corrigerende maatregelen, schadeloosstelling van betrokkenen en het opzetten en uitvoeren van herstelplannen.

SPF is in het tweede halfjaar van 2022 met zes ondernemingen een dialoog opgestart rond een (vermeende) milieuschending.

**TABEL 4.3.1 GEÏNITEERDE DIALOGEN
MILIEUSCHENDINGEN H2 2022¹**

Onderneming	Gestart
Eni SpA	Q3 2022
Exxon Mobil Corporation	Q4 2022
Repsol SA	Q4 2022
Shell Plc	Q3 2022
TotalEnergies SE	Q3 2022
Woodside Energy Group Ltd.	Q4 2022

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

In de tweede helft van 2022 zijn geen dialogen op het gebied van milieu afgesloten.

Anti-corruptieschendingen

Omkoping en corruptie zijn niet verenigbaar met goed ondernemingsbestuur en hebben een negatieve invloed op de (creatie van) aandeelhouderswaarde. Het leidt tot nadelige economische, sociale en politieke uitkomsten. Overtredingen van internationale principes op het gebied van anticorruptie kunnen schadelijk zijn voor de reputatie van een onderneming en de waarde van merken.

Eén van de universele principes van het UN Global Compact en OESO richtlijnen is gericht op corruptie. Dit principe roept ondernemingen op preventieve en handhavingsmaatregelen in te stellen en een effectief systeem op te zetten voor de bestrijding van corruptie.

Dit engagementthema heeft als doel het anticorruptiebeleid en de maatregelen tegen corruptie bij ondernemingen te verbeteren. Daarnaast moet ook voldoende duidelijk worden gemaakt welke acties worden ondernomen tegen werknemers, tussenpersonen en onderaannemers die betrokken zijn bij beschuldigingen in verband met corruptie. Hierbij is het belangrijk dat er transparant wordt gecommuniceerd over verrichte onderzoeken en over doorgevoerde veranderingen.

SPF is in het tweede halfjaar van 2022 met één onderneming een dialoog gestart rond een (vermeende) corruptieschending.

**TABEL 4.3.1 GEÏNITEERDE DIALOGEN
CORRUPTIESCHENDINGEN H2 2022¹**

Onderneming	Gestart
Exelon Corporation	Q4 2022

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

UITGELICHT: Omkoping in 13 verschillende landen

Opgeheven schending: Corruptie

Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA (Fresenius), een indirecte dochteronderneming van Fresenius SE & Co. KGaA, heeft tussen 2007 en 2016 gezondheidsfunctionarissen omgekocht om zaken te verkrijgen en te behouden in 13 landen, waaronder Benin, Burkina Faso, Kameroen, Ivoorkust, Niger, Gabon, Tsjaad en Senegal. De onderneming heeft toegegeven hierdoor meer dan USD 56 miljoen winst te hebben behaald.

In maart 2019 sloot Fresenius een overeenkomst met het Amerikaanse ministerie van Justitie. Dit resulteerde in een boete van USD 231 miljoen. De overeenkomst vereiste verder dat Fresenius meewerkte aan een onderzoek van het ministerie, haar compliance programma verbeterde, rigoureuze interne controles implementeerde en gedurende twee jaar vasthield aan een onafhankelijke compliance monitor.

Fresenius heeft in 2022 een zogenoemde 'security filing' bij de SEC ingediend en verklaard dat het werkt aan de voltooiing van alle benodigde compliance verbeteringen uit het overeenkomst. Zo heeft de onderneming verbeteringen doorgevoerd in haar beleid en procedures, periodieke risico-assessments gedaan en blijft het monitoren en testen uitvoeren. We concluderen dan ook dat het engagement succesvol kan worden afgerond. Het oordeel is gewijzigd van oranje gewijzigd naar groen (score 4: De schending wordt geadresseerd).

5. Stembeleid & Corporate Governance

Corporate governance, of goed ondernemingsbestuur, heeft betrekking op de verhoudingen tussen de verschillende actoren van een onderneming zoals de Raad van Bestuur (RvB), de Raad van Commissarissen (RvC), aandeelhouders en andere belanghebbenden. Rekenschap, transparantie en toezicht spelen hierbij een centrale rol. Bpf Schoonmaak belegt onder andere in beursgenoteerde ondernemingen en is daardoor ook aandeelhouder. Door actief gebruik te maken van aandeelhoudersrechten kan SPF invloed uitoefenen op de onderneming. Het gaat hierbij om het benoemen van bestuurders, het goedkeuren van jaarstukken en in sommige gevallen kan het zich uitspreken over het beloningsbeleid. Bpf Schoonmaak doet dit onder andere door deel te nemen aan de besluitvorming op de aandeelhoudersvergadering (stemmen). Door gebruik te maken van het stemrecht kan SPF invloed uitoefenen op ondernemingen en invloed aanwenden om een betere corporate governance te stimuleren bij de ondernemingen. Een goede corporate governance draagt bij aan de lange termijn waardecreatie.

5.1. SPF als actief aandeelhouder

De Nederlandse Corporate Governance Code schrijft voor dat institutionele beleggers zoals pensioenfondsen een beleid moeten hebben ten aanzien van het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen van beursgenoteerde ondernemingen waarin zij beleggen. Daarbij wordt van de institutionele belegger gevraagd om minstens eenmaal per jaar aan te geven hoe invulling wordt gegeven aan het stembeleid. Daarnaast stelt de Corporate Governance Code dat de institutionele belegger minimaal eenmaal per kwartaal moet aangeven hoe hij stemde op de aandeelhoudersvergaderingen. In bijlage 6.2. vindt u de volledige tekst van de relevante bepalingen voor institutionele beleggers van de Nederlandse Corporate Governance code.

SPF voldoet aan de bepalingen van de Corporate Governance Code. Op de website van het Pensioenfonds zijn de volgende documenten te vinden:

1. Stembeleid, wat is opgenomen in het MVB-beleid;
2. Verantwoord en Betrokken aandeelhouderschap;
3. Rapportagetool waarbij gerapporteerd wordt hoe historisch gestemd is per aandeelhoudersvergadering.

5.2. Stemgedrag SPF

Achtergrond

De tweede helft van het jaar is relatief rustig omdat de meeste Europese en Amerikaanse

aandeelhoudersvergaderingen in de eerste helft van het jaar plaatsvinden. De piek van het aandeelhoudersvergaderingen seizoen in Australië en Nieuw- Zeeland ligt wel in de tweede helft van het jaar. In het derde en vierde kwartaal vinden daarnaast meestal bijzondere aandeelhoudersvergaderingen plaats voor tussentijdse benoemingen van bestuurders, voor de goedkeuring van beloningsbeleid en over aandelenuitgifte. In Australië was zichtbaar dat de steun voor klimaattransitieplannen van ondernemingen daalt. De ondernemingen ontvingen nog wel voor het merendeel VOOR-stemmen maar het aantal TEGEN-stemmen is toegenomen. Ook is er een stijging zichtbaar van klimaat gerelateerde aandeelhoudersresoluties in Australië.

Stemactiviteiten van SPF

Wij stemden in het afgelopen halfjaar op **121 vergaderingen** op totaal **1.313 agendapunten**. Zie tabel 5.2.1. voor de regionale verdeling van vergaderingen over H2 2022.

TABEL 5.2.1 REGIONALE VERDELING H2 2022

Land	Aantal
Australië	33
Canada	2
Denemarken	3
Frankrijk	2
Ierland	2
Israël	2
Japan	2
Jersey	2
Nederland	4

Nieuw-Zeeland	4
Noorwegen	2
Singapore	2
Spanje	2
Zwitserland	4
Verenigd Koninkrijk	19
VS	36

Op de website van SPF kunt u via het Vote Disclosure Systeem vinden hoe we gestemd hebben per aandeelhoudersvergadering.

Achmea IM voert ons stembeleid uit en past voor elke steminstructie het eigen op maat gemaakte stembeleid toe. Achmea IM maakt bij het uitoefenen van stemrechten gebruik van het stemplatform en analyses van Institutional Shareholder Services (ISS). Het stembeleid wordt jaarlijks geactualiseerd op basis van wereldwijde trends op het gebied van corporate governance, ons stemgedrag bij controversiële agendapunten en overige actualiteiten.

Voordat de definitieve stem wordt uitgebracht analyseren we een selectie van de voorstellen op individuele basis. Het uiteindelijke besluit wordt genomen op basis van de specifieke feiten en omstandigheden van het agendapunt.

Er wordt niet altijd met het management van de onderneming meegestemd. In onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van het percentage tegenstemmen.

TABEL 5.2.2 : OVERZICHT TEGEN STEMMEN H2 2022¹

Totaal aantal stemmen	% Tegen
1.313	17%

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS

Als gevolg van aanpassingen door ISS in rapportages zijn de categorieën voorstellen aangepast en kan er nu geen onderverdeling gegeven worden in management- en aandeelhoudersvoorstellen. We zijn met ISS in gesprek om dit aan te passen zodat er weer een onderverdeling gegeven kan worden tussen management- en aandeelhoudersvoorstellen. De categorieën zullen wel blijvend aangepast blijven. Het omvat de volgende indeling:

TABEL 5.2.3 OVERZICHT CATEGORIEËN

Categorie	Toelichting
Aandelen gerelateerd	O.a. uitgifte aandelen, speciale rechten, share classes
Audit gerelateerd	O.a. benoeming accountants, accountant fees
Beleggingsfondsen	Bepalingen omtrent beleggingsfondsen
Beloning	O.a. beloningsbeleid, beloning zelf, say on pay enz
Benoemingen	O.a. benoeming RvB, RvC
Bestuurders gerelateerd	O.a. benoeming commissies, beloning commissies, aanpassen termijn bestuurders, enz
Corporate Governance	O.a. aanpassen aandeelhoudersrechten, stembepalingen
Duurzaamheid	O.a. duurzaamheidsonderwerpen zoals rapportages, verantwoordelijkheid. Met name aandeelhoudersvoorstellen op het gebied van duurzaamheid bevat zowel klimaat als sociaal mix.
Klimaat	Say on Climate en aandeelhoudersvoorstellen op het gebied van klimaat
Niet-routinematig	O.a. proxy contest kosten, speciale rapporten, additionele allocatie
Overig	
Overname gerelateerd	O.a. Aanpassen statuten tegen overname, supermajority vote instellen, control shares
Routine	O.a. AGM bepalingen, dividend, belasting
Sociaal	O.a. goedkeuring donaties goede doelen, politieke donaties en aandeelhoudersvoorstellen op het gebied van Sociaal
Statuten gerelateerd	O.a. aanpassen van de statuten
Strategische transacties	O.a. fusie overeenkomst, verkoop van assets

De meeste voorstellen betroffen (her)benoemingen. Het % 'tegen' stemmen was het hoogst bij beloningen. Het betrof met name beloningsstructuren die als excessief, onvoldoende toegelicht en niet transparant genoeg beoordeeld worden, of waar een link met de prestaties van de onderneming ontbreekt. Dit kwam zowel terug in beloningsbeleid als beloningsverslagen.

TABEL 5.2.4 OVERZICHT STEMMEN EN TEGEN STEMMEN PER CATEGORIE¹

Categorie	Aantal voorstellen ²	% Tegen stemmen
Aandelen gerelateerd	99	1%
Audit gerelateerd	79	0%
Beloning	200	53%
Benoemingen	690	9%
Bestuurders gerelateerd	30	20%
Corporate Governance	1	0%
Duurzaamheid	2	50%
Klimaat	13	15%
Niet-routinematig	8	0%
Overig	7	29%
Overname gerelateerd	33	0%
Routine	79	6%
Sociaal	27	0%
Statuten gerelateerd	25	16%
Strategische transacties	20	5%

¹ Bron: ISS, Achmea Investment Management

² Het is mogelijk dat er bij het aantal voorstellen dubbeltellingen voorkomen, waardoor het totaal van deze tabel kan afwijken van het totaal aantal gestemde voorstellen.

5.3. Agenderingsrecht aandeelhouders

Op aandeelhoudersvergaderingen kunnen aandeelhouders een voorstel agenderen, mits wordt voldaan aan de voorwaarden van het lokaal geldende agenderingsrecht. Deze aandeelhoudersresoluties kunnen betrekking hebben op de thema's milieu, gezondheid, mensenrechten of goed bestuur. In het afgelopen halfjaar hebben wij **41 aandeelhoudersresoluties** beoordeeld en onze stem uitgebracht.

Wij toetsen de afzonderlijke aandeelhoudersvoorstellen op inhoud, wenselijkheid, werkbaarheid en effect. Dat betekent dat wij niet in alle gevallen voor een resolutie zullen stemmen, ook al past deze binnen onze speerpunthema's.

5.3.1. Klimaat

Commonwealth Bank of Australia

Aandeelhouders verbonden aan Market Forces hebben een resolutie ingediend waarin Commonwealth Bank of Australia (CBA) wordt verzocht informatie openbaar te maken over de wijze waarop wordt voorkomen dat haar financiering zal worden gebruikt voor nieuwe of grote projecten op het gebied van fossiele brandstoffen. De aandeelhouders erkennen de steun van de onderneming voor het

Klimaataakkoord van Parijs en de doelstelling om in 2050 net zero te zijn.

CBA heeft verklaard dat het een leidende rol wil spelen in de transitie van Australië naar een net zero economie in 2050, inclusief het vaststellen van tussentijdse doelstellingen. In het klimaatrapport van 2022 heeft CBA informatie verstrekt over de wijze waarop CBA voornemens is verschillende industriesectoren te financieren en over de vooruitgang in het lopende jaar. Ook heeft het een reductiepad op sectorniveau gepubliceerd, waardoor de bank op transparante wijze de reductie kan volgen bij vier van de meest emissie-intensieve sectoren in haar portefeuille.

SPF heeft voor de resolutie gestemd, omdat extra informatie over de financiering van de onderneming in relatie tot haar toegezegde klimaatdoelstellingen aandeelhouders in staat zou stellen beter te begrijpen hoe de onderneming de aan klimaatverandering gerelateerde risico's beheert en monitort. Het voorstel is niet op de agenda gekomen nog onbekend is wat hiervan de reden is.

Sysco Corporation

Green Century Capital Management ("Green Century") heeft een aandeelhoudersvoorstel ingediend op de aandeelhoudersvergadering van Sysco. De onderneming wordt gevraagd jaarlijks verslag uit te brengen over haar maatregelen om het gebruik van absolute plasticverpakkingen te verminderen.

Sysco heeft het Maatschappelijk Verslag 2021 gepubliceerd, waarin het haar inspanningen op het gebied van afvalvermindering schetst. Zo heeft de onderneming recyclingmogelijkheden met voedsel- en organisch afval uitgebreid. De onderneming maakt geen informatie bekend over haar plastic voetafdruk. Ook heeft Sysco geen doelstellingen geformuleerd om haar plasticgebruik te verminderen. Het bestuur heeft over het aandeelhoudersvoorstel geen aanbeveling gedaan en verklaart dat het van plan is het voorstel via toekomstige communicaties uit te voeren.

De bezorgdheid over de door plastic veroorzaakte milieuschade neemt toe. In een aantal rechtsgebieden zal daarbij waarschijnlijk regelgeving van kracht worden die de hoeveelheid plastic verpakkingen voor eenmalig gebruik beperkt. De gevraagde aanvullende informatie in het voorstel helpt aandeelhouders te beoordelen of de onderneming de risico's rondom het ontstaan van plastic afval naar behoren beheert. Daarom heeft SPF VOOR deze resolutie gestemd. Het voorstel heeft 88,1% VOOR stemmen ontvangen. Hiermee is het voorstel aangenomen en zal de onderneming het rapport moeten publiceren. Het voorstel stond voor het eerst op de agenda.

5.3.2. Arbeidsnormen

FedEx Corporation

Clean Yield Asset Management heeft een resolutie ingediend met het verzoek aan FedEx om een rapport te publiceren dat een congruentieanalyse bevat tussen de waarden van de onderneming en haar politieke en verkiezingsuitgaven.

FedEx rapporteert en bespreekt het beleid dat van toepassing is op de politieke bijdragen en het lidmaatschap van handelsverenigingen in haar beleid inzake politieke bijdragen. De onderneming publiceert een gespecificeerde lijst van bijdragen aan organisaties en handelsverenigingen die in 2021 jaarlijkse betalingen van 50.000 dollar of meer ontvingen.

Hoewel FedEx informatie verstrekt over haar beleid inzake politieke bijdragen en handelsverenigingen en toezichtmechanismen, maakt de onderneming niet bekend hoeveel geld specifiek wordt uitgegeven aan lidmaatschapsbijdragen of dat het geld door deze organisaties kan worden gebruikt voor politieke doeleinden. FedEx voert aan dat deelname aan het politieke proces en lidmaatschap van verschillende handelsverenigingen gepaard gaan met het besef dat de onderneming het misschien niet altijd eens is met alle standpunten van de ontvangers, organisaties of andere leden van de organisaties, maar dat deze groepen standpunten naar voren brengen die in overeenstemming zijn met de belangen van de onderneming.

FedEx heeft in de media negatieve aandacht gekregen omtrent haar politieke incongruentie. Aanvullende informatie over de aard en omvang van de politieke bijdragen van FedEx en uitleg over eventuele incongruenties zou aandeelhouders in staat stellen een volledig beeld te krijgen in de politieke activiteiten van de onderneming. SPF heeft voor de resolutie gestemd. Van de aandeelhouders heeft 36% VOOR het voorstel gestemd, het voorstel is hiermee afgewezen. Het voorstel kreeg iets minder steun dan in 2021 (37,2%).

5.3.3. Governance

General Mills

John Chevedden heeft een aandeelhoudersvoorstel ingediend bij General Mills, waarin het verzoekt dat de onderneming beleid rondom onafhankelijk bestuur aanneemt. Het stelt dat de voorzitter van de Raad van Bestuur een onafhankelijk bestuurder dient te zijn. Bij General Mills vervult Jeffrey Harmening zowel de rol van CEO als Chair.

General Mills verklaart dat het 'cruciaal' is dat de onderneming de flexibiliteit en discretie behoudt om te bepalen welke leiderschapsstructuur op een bepaald moment het meest geschikt is voor de onderneming en haar aandeelhouders. Wanneer de voorzitter echter niet

onafhankelijk is, moeten de onafhankelijke bestuurders een onafhankelijke hoofdbestuurder kiezen. De Raad van Bestuur is van mening dat de optimale voorwaarde voor de huidige leiderschapsstructuur wordt bewezen door de financiële prestaties van de onderneming en het 'robuuste' onafhankelijke toezicht op de raad. De onderneming stelt verder dat zijn leiderschapsstructuur verder wordt ondersteund door een "sterke onafhankelijke raad en corporate governance-structuren die effectief onafhankelijk toezicht en verantwoording bevorderen".

Social Advisory Services erkent dat veel grote ondernemingen de functies van voorzitter en CEO combineren; het is echter over het algemeen in het belang van de aandeelhouders om deze functies te scheiden. De primaire verantwoordelijkheid van de raad van bestuur is de aandeelhouders van de onderneming te vertegenwoordigen, toezicht te houden op het management en verantwoording af te leggen. Er kunnen belangenconflicten ontstaan wanneer één persoon zowel de functie van voorzitter als die van CEO bekleedt.

Bij de taakomschrijving van de voorzitter staat de plicht om de prestaties van de CEO te beoordelen. Deze rol van objectieve beoordeling van de prestaties van de CEO komt in het gedrang wanneer een voorzitter belast is met de beoordeling van haar/zijn eigen prestaties als CEO. Deze objectiviteit kan ook in het gedrang komen, of als zodanig worden ervaren, wanneer een gelieerde bestuursvoorzitter belast is met de evaluatie en beoordeling van de prestaties van het management. Bovendien vormt een verenigde positie van voorzitter en CEO een directe bedreiging voor de soepele werking van het gehele bestuursproces, aangezien het de uiteindelijke verantwoordelijkheid van de voorzitter is om de agenda vast te stellen en ervoor te zorgen dat bestuurders volledige toegang krijgen tot informatie om met kennis van zaken beslissingen te kunnen nemen. Om deze reden heeft SPF VOOR het voorstel gestemd. Het voorstel is afgewezen door de aandeelhouders, 41,5% van de aandeelhouders heeft VOOR het voorstel gestemd.

5.3.4. Mensenrechten

Nike

Domini Impact Equity Fund en mede-indieners Vancity Investment Management en Canadian Equity Fund hebben een aandeelhoudersvoorstel ingediend bij Nike. De indieners verzoeken Nike om de inkoop van katoen en andere grondstoffen uit China tijdelijk stop te zetten, tot de 'Uyghur Forced Labor Prevention Act' van de Amerikaanse overheid is opgeheven of teruggetrokken. Op 23 december 2021 ondertekende president Biden de 'Uyghur Forced Labor Prevention Act'. Deze wet verbiedt de invoer van goederen die geheel of gedeeltelijk in de Oeigoerse autonome regio Xinjiang in China zijn vervaardigd. Daarnaast heeft het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken het 'Xinjiang Supply Chain Business Advisory' gepubliceerd, waarin de potentiële risico's worden belicht die ondernemingen

kunnen lopen door investeringen in Xinjiang. De aandeelhouders maken zich zorgen over de gedwongen Oeigoerse arbeid in de toeleveringsketen van de onderneming en over de juridische risico's van mogelijke niet-naleving.

Nike heeft een verklaring gepubliceerd over dwangarbeid, mensenhandel en moderne slavernij voor het boekjaar 2021. Hierin wordt informatie verstrekt over haar toeleveringsketen. Nike eist van haar leveranciers dat zij voldoen aan de minimumnormen in haar gedragscode en Code Leadership Standards (CLS). Nike heeft ook een verklaring gepubliceerd dat zij zich ernstig zorgen maakt over dwangarbeid in de regio Xinjiang. Zij nemen geen producten af uit de regio en leveranciers hebben bevestigd dat zij geen textiel of gesponnen garen uit de regio gebruiken. De onderneming voegt eraan toe dat zij haar controleprotocollen heeft aangescherpt en voortdurend due diligence-onderzoek verricht bij haar leveranciers in China. De onderneming verklaart verder dat, hoewel Nike geen katoen of andere grondstoffen uit de regio rechtstreeks afneemt, de traceerbaarheid op het niveau van de grondstoffen een punt van voortdurende aandacht is. Zij schrijft dat zij nauw samenwerkt met leveranciers, brancheorganisaties, merken en andere belanghebbenden om traceerbaarheidsbenaderingen te testen en materiaalbronnen in kaart te brengen.

Hoewel de onderneming goede stappen heeft gezet om de risico's voor de mensenrechten aan te pakken, zou aanvullende transparantie en goedkeuring van de door de onderneming gedane toezeggingen om dwangarbeid in haar toeleveringsketen te voorkomen, bevestigen en versterken. Bovendien is de onderneming naar verluidt betrokken bij controverses in verband met de mensenrechten. In het licht van deze vermeende controverses zou het aannemen van dit voorstel gunstig zijn voor betrokken aandeelhouders en de aandeelhouderswaarde verder waarborgen. Om deze reden heeft SPF voor het voorstel gestemd. Slechts 6,2% van de aandeelhouders heeft VOOR het voorstel gestemd, hiermee is het voorstel afgewezen. Dit voorstel is voor het eerst ingediend.

Microsoft

AkademikerPension en een aantal mede-indieners hebben een resolutie ingediend met het verzoek dat Microsoft zijn belastingbetalingen rapporteert in overeenstemming met de GRI Tax Standard. De indieners voeren aan dat Microsoft "geen inkomsten of winsten in niet-Amerikaanse markten bekendmaakt, en buitenlandse belastingbetalingen niet worden uitgesplitst, waardoor het voor beleggers moeilijk wordt om de risico's van belastinghervormingen voor [het] bedrijf te evalueren".

Microsoft stelt dat de GRI Tax Standard niet op grote schaal wordt toegepast, ook niet door grote Amerikaanse technologiebedrijven, en dat het voorbarig zou zijn om deze vrijwillige standaard aan te nemen. Microsoft verstrekt al informatie over haar belastingbijdragen in haar Form 10-K

voor Amerikaanse federale, staats- en internationale inkomstenbelastingen.

SPF heeft voor de resolutie gestemd, omdat de voorgestelde GRI Tax Standard extra transparantie biedt van de onderneming over belastingbeleid. Van de aandeelhouders stemde 22,8% VOOR het voorstel, het voorstel is hiermee afgewezen. Het voorstel stond voor het eerst op de agenda.

5.4. Corporate Governance ontwikkelingen Nederland

Herziening Corporate Governance Code

Op 20 december 2022 is de Corporate Governance Code uit 2016 geactualiseerd door de Monitoring Commissie Corporate Governance Code. Naast onderhoudsupdates zijn er enkele wijzigingen doorgevoerd:

- Het woord 'duurzaam' is toegevoegd aan de 'kern leidraad voor bestuurders en commissarissen'. Bestuurders en commissarissen dienen rekening te houden met de effecten van het handelen van de onderneming op mens en milieu. Het doel is daarmee 'duurzame langetermijnwaardecreatie' te borgen. Deze wijziging in zienswijze kan leiden tot andere eisen aan bestuurders en commissarissen op het gebied van ervaring en competenties.
- Aandeelhouders moeten ook het belang van een ondernemingsstrategie, gericht op duurzame langetermijnwaardecreatie onderkennen. Dit is wat wij als aandeelhouder onderkennen en ook verankerd hebben in het stembeleid.
- 'Leeftijd' is toegevoegd als relevante factor m.b.t. een diverse samenstelling van het bestuur en de Raad van Commissarissen (RvC). Gezien de gemiddelde leeftijd van 60,7 jaar in de RvC's van beursgenoteerde ondernemingen is dit een goede toevoeging om bredere diversiteit te bevorderen.
- Ondernemingen dienen concreet beleid op te stellen rondom diversiteit en inclusie, cultuur en cybersecurity. De Corporate Governance Code heeft hier concrete handvatten voor opgenomen.

De aanpassingen in de Code leiden niet tot wijzigingen in onze werkwijze of ons stembeleid. Wij steunen de wijzigingen in de Code maar hadden graag verdere stappen gezien. Onder andere in de vorm van meer concrete handvatten. Dat draagt namelijk bij dat ondernemingen transparanter zijn over de afwegingen die ze maken, waardoor een betere dialoog mogelijk is.

De zittingstermijn van de Monitoring Commissie eindigt per 1 januari 2023. De Commissie heeft in haar slotdocument aangegeven dat ze verwachten dat als gevolg van alle maatschappelijke ontwikkelingen op het gebied van corporate governance de, nu herziene, code binnen afzienbare tijd weer aan herziening toe zal zijn. Minister Adriaansens van Economische Zaken en Klimaat heeft

aangegeven voorlopig nog geen nieuwe commissie te willen aanstellen. Er is een verkenning gestart om te zien hoe de Code 'toekomstbestendig' kan worden ingericht en ze wil hier eerst de uitkomst van afwachten. Het kabinet zal in het 1e kwartaal van 2023 een besluit nemen over het aanwijzen van de geactualiseerde code als officiële gedragscode voor beursgenoteerde ondernemingen en hun aandeelhouders. Waarop de wettelijke pas-toe-of-leg-uit-regel van toepassing is. Om te voorkomen dat het een 'afvink' oefening wordt zijn om deze reden ook meer concrete handvatten omtrent transparantie belangrijk.

Speerpuntenbrief Eumedion 2023

Op 12 oktober 2022 werd de 18e jaarlijkse Spoorpuntenbrief van Eumedion aan Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen uitgestuurd. De spoorpunten die in de brief worden vermeld zijn onderwerp van gesprek tijdens dialogen van de, bij Eumedion aangesloten institutionele beleggers, met de ondernemingen in aanloop naar en op de aandeelhoudersvergaderingen in 2023. De spoorpunten voor 2023 zijn:

- Biodiversiteit
- Transparantie op het gebied van mensenrechten

Afgelopen jaar was klimaat één van de spoorpunten die met ondernemingen besproken werden, biodiversiteit is hier een vervolg op. Biodiversiteit kan namelijk niet los worden gezien van de klimaatcrisis. In de brief worden ondernemingen gevraagd om afhankelijkheden en impact van de onderneming op biodiversiteit en kwetsbare ecosystemen te identificeren, meten en beoordelen. Dit omvat ook de waardeketen. Wanneer de afhankelijkheid/impact materieel is dient de onderneming haar beleid te publiceren met informatie over hoe zij de negatieve impact wil mitigeren of hoe zij positieve impact wil creëren.

Het andere spoorpunt in de brief is een herhaling van de oproep aan ondernemingen om te rapporteren over de effectiviteit van hun procedures en maatregelen om mensenrechten in de gehele waardeketen te waarborgen. Tijdens de dialogen in 2022 is gebleken dat veel ondernemingen wel beleid hebben met betrekking tot dit thema en hier transparant over zijn maar dat zij niet rapporteren over de effectiviteit van het beleid en de maatregelen die de ondernemingen nemen. Ook is er weinig inzicht in het afwegingskader wat ondernemingen hanteren om te bepalen of ondernemingen activiteiten moeten voorzetten in landen of gebieden waar mensenrechtenschendingen zijn vastgesteld. De ondernemingen worden gevraagd om hierover in hun jaarverslagen over het boekjaar 2022 te rapporteren.

Oproep tot verlenging van Europese minimum-oproepingstermijn voor AVA's

De European Securities and Markets Authority (ESMA) heeft op 11 oktober 2022 een zogenaamde 'Call for Evidence' gepubliceerd. In dit document worden vragen gesteld over de werking van specifieke onderdelen van de Shareholders Rights Directive (SRD). Belanghebbenden kunnen dan feedback geven. Achmea IM heeft via Eumedion input geleverd op de Call for Evidence. In de reactie zit een oproep om de in de SRD opgenomen minimum oproepingstermijn voor een aandeelhoudersvergadering (AVA) te verlengen van 21 naar 42 dagen. Dit geeft ondernemingen en aandeelhouders meer mogelijkheden om over bepaalde AVA-voorstellen in dialoog te gaan en geeft stemadviesbureau 's meer tijd om goede AVA-analyses en stemadviezen op te stellen. In Nederland geldt deze termijn al. Wij zijn voorstander van het verlengen van de minimum oproepingstermijn om bovengenoemde redenen.

In de reactie is ook teruggegeven dat de herziening van de SRD heeft geleid tot meer dialogen tussen ondernemingen en aandeelhouders. Specifiek ten aanzien van bestuurdersbeloningen. Dit is zeer positief. Het internationale stemproces kan nog wel worden verbeterd. Er is nog veel rompslomp met betrekking tot het afgeven van steminstructies. Regelmatig is er additionele documentatie benodigd, waaronder specifieke volmachten. Hier zijn dan weer extra kosten aan verbonden die niet overal gelijk zijn. De tijdslijnen hierbij zijn ook extreem kort. Ook is er helaas de constatering dat steminstructies soms niet door de 'stemketen' heen komen. Deze punten zijn meegegeven ter overweging om te pleiten voor een aanscherping van de SRD.

De ESMA beoordeelt de feedback om te bekijken wat zij meeneemt bij het aanleveren van input voor de SRD2 review die juli 2023 bij de Europese Commissie moet worden aangeleverd.

6. Bijlagen

6.1. Uitgangspunten van het Global Compact van de Verenigde Naties

Het UN Global Compact verlangt van bedrijven dat zij binnen hun invloedssfeer een aantal kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitoefenen. Bedrijven die het UN Global Compact initiatief onderschrijven, verbinden zich ertoe de onderstaande doelstellingen en waarden te steunen bij het uitvoeren van hun activiteiten:

Mensenrechten

1e principe: Bedrijven dienen binnen de eigen invloedssfeer de internationaal vastgelegde mensenrechten te ondersteunen en te respecteren; en

2e principe: er voor te zorgen dat zij niet medeplichtig zijn aan schendingen van de mensenrechten.

Arbeidsnormen

3e principe: Bedrijven dienen de vrijheid van vakvereniging en de effectieve erkenning van het recht op collectieve onderhandelingen te handhaven;

4e principe: alle vormen van verplichte en gedwongen arbeid te elimineren;

5e principe: zich in te spannen voor de effectieve afschaffing van kinderarbeid; en

6e principe: discriminatie met betrekking tot werk en beroep te bestrijden.

Milieu

7e principe: Bedrijven dienen het voorzichtigheidsbeginsel te hanteren met betrekking tot milieukwesties;

8e principe: initiatieven te ondernemen om grotere verantwoordelijkheid op milieugebied te bevorderen; en

9e principe: de ontwikkeling en verspreiding van milieuvriendelijke technologieën te stimuleren.

Anticorruptie

10e principe: Bedrijven dienen alle vormen van corruptie, inclusief afpersing en omkoping, tegen te gaan.

De principes van het UN Global Compact zijn gebaseerd op internationale verdragen, onder andere afgeleid van de Universele verklaring van de rechten van de mens, de verklaring van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) inzake de fundamentele arbeidsrechten, en van de verklaring van Rio met betrekking tot milieu en ontwikkeling.

6.2. Relevante bepalingen Nederlandse Corporate Governance Code (2022 versie)

Principe 4.1 De algemene vergadering

Principe De algemene vergadering kan een zodanige invloed uitoefenen op het beleid van het bestuur en de raad

van commissarissen van de vennootschap, dat zij een volwaardige rol speelt in het systeem van checks and balances binnen de vennootschap. Goede corporate governance veronderstelt een volwaardige deelname van aandeelhouders aan de besluitvorming in de algemene vergadering.

Relevante best practice bepalingen

4.1.1 Het toezicht van de raad van commissarissen op het bestuur omvat mede het toezicht op de verhouding met aandeelhouders.

4.1.5 Indien een aandeelhouder een onderwerp op de agenda heeft laten plaatsen, licht hij dit ter vergadering toe en beantwoordt hij zo nodig vragen hierover.

4.1.6 Een aandeelhouder oefent het agenderingsrecht slechts uit nadat hij daaromtrent in overleg is getreden met het bestuur. Wanneer één of meer aandeelhouders het voornemen hebben de agendering te verzoeken van een onderwerp dat kan leiden tot wijziging van de strategie van de vennootschap, bijvoorbeeld door het ontslag van één of meer bestuurders of commissarissen, wordt het bestuur in de gelegenheid gesteld een redelijke termijn in te roepen om hierop te reageren (de responstijd). De mogelijkheid van het

inroepen van de responstijd geldt ook voor een voornemen als hiervoor bedoeld dat strekt tot rechterlijke machtiging voor het bijeenroepen van een algemene vergadering op grond van artikel 2:110 BW. De desbetreffende aandeelhouder respecteert de door het bestuur ingeroepen responstijd, bedoeld in best practice bepaling 4.1.7.

Principe 4.3 Uitbrengen van stemmen

Principe Deelname van zoveel mogelijk aandeelhouders aan de besluitvorming in de algemene vergadering is in het belang van de checks and balances van de vennootschap. De vennootschap stelt, voor zover het in haar mogelijkheid ligt, aandeelhouders in de gelegenheid op afstand te stemmen en met alle (andere) aandeelhouders te communiceren.

Relevante best practice bepalingen

4.3.1 Een aandeelhouder stemt naar eigen inzicht. Van een aandeelhouder die gebruik maakt van stemadviezen van derden wordt verwacht dat hij zich een eigen oordeel vormt over het stembeleid of de door deze adviseur verstrekte stemadviezen.

4.3.5 Institutionele beleggers (pensioenfondsen, verzekeraars, beleggingsinstellingen, vermogensbeheerders) plaatsen jaarlijks in ieder geval op hun website hun beleid ten aanzien van het uitoefenen van het stemrecht op aandelen die zij houden in beursvennootschappen.

4.3.6 Institutionele beleggers plaatsen jaarlijks op hun website en/of in hun bestuursverslag een verslag van de uitvoering van hun beleid voor het uitoefenen van het stemrecht in het desbetreffende boekjaar. Daarnaast brengen zij ten minste eenmaal per kwartaal op hun website verslag uit of en hoe zij als aandeelhouders hebben gestemd op algemene vergaderingen. Dit verslag wordt op de website van de institutionele belegger geplaatst.

6.3. Uitsluitingen per 1 januari 2023

Controversiële wapens

Zie onderstaand de uitsluitingslijst voor ondernemingen die betrokken zijn bij controversiële wapens⁶:

- Adecco Group AG
- Adecco International Financial Services BV
- AECOM
- AECOM
- Aerojet Rocketdyne Holdings, Inc.
- Airbus Finance B.V.
- Airbus SE
- Airbus SE
- Alten SA
- Anhui GreatWall Military Industry Co., Ltd.
- ArcelorMittal SA
- ArcelorMittal SA
- Arys Industries Ltd.
- Babcock International Group PLC
- Babcock International Group PLC
- BAE Systems (Finance) Ltd.
- BAE Systems plc
- BAE Systems plc
- Bharat Dynamics Ltd.
- Boeing Company
- Boeing Company
- Booz Allen Hamilton Holding Corporation
- Booz Allen Hamilton, Inc.
- Brookfield Asset Management Inc.
- Brookfield Asset Management Inc.
- Brookfield Business Partners LP
- Brookfield Finance I (UK) Plc
- Brookfield Finance LLC
- Brookfield Finance, Inc.
- BWX Technologies, Inc.
- BWX Technologies, Inc.
- CACI International Inc
- CAE Inc.
- China Aerospace Science & Industry Group Corp.
- China Aerospace Science & Technology Group Co., Ltd.
- China National Nuclear Corp.
- China North Industries Corp.
- China North Industries Group Corp. Ltd.
- China Poly Group Co., Ltd.
- China Shipbuilding Industry Co., Ltd.
- CNIM Group SA
- Cohort Plc
- Doosan Enerbility Co., Ltd.
- Eaton Capital Unlimited Co.
- Eaton Corporation
- Eaton Corporation plc
- Fluor Corporation
- Fluor Corporation
- Fortive Corporation
- Fortive Corporation
- General Dynamics Corporation
- General Dynamics Corporation
- Harris Corporation
- HEICO Corporation
- Hitachi Zosen Corporation
- Honeywell International Inc.
- Honeywell International Inc.
- Huntington Ingalls Industries, Inc.
- Huntington Ingalls Industries, Inc.
- IHO Verwaltungs GmbH
- Jacobs Solutions, Inc.
- Jacobs Solutions, Inc.
- Johns Hopkins University
- KBR, Inc.
- KBR, Inc.
- Kier Group plc
- Kratos Defense & Security Solutions, Inc.
- L3Harris Technologies, Inc.
- L3Harris Technologies, Inc.
- Larsen & Toubro Ltd.
- Leidos Holdings, Inc.
- Leidos, Inc.
- Leonardo SpA
- Leonardo SpA
- Leonardo US Holding, Inc.
- LIG Nex1 Co., Ltd.
- Lockheed Martin Corporation
- Lockheed Martin Corporation
- Lumibird SA
- Moog Inc.
- Moog Inc.
- Morgan Sindall Group plc
- MTAR Technologies Ltd.
- Northrop Grumman Corporation
- Northrop Grumman Corporation
- Parsons Corporation
- Poongsan Corp.
- Poongsan Holdings Corp.
- Premier Explosives Ltd.
- Raytheon Technologies Corp.
- Rolls-Royce Holdings plc
- Rolls-Royce Plc
- Safran SA
- Safran SA
- Sandhar Technologies Ltd.
- Schaeffler AG
- Schaeffler AG
- Science Applications International Corporation
- Science Applications International Corporation
- Serco Group plc
- SGL Carbon SE
- SGL Carbon SE
- SNT DYNAMICS Co., Ltd.
- SNT Holdings Co., Ltd.
- Solar Industries India Limited
- Spirit AeroSystems Holdings, Inc.
- Spirit AeroSystems, Inc.
- Steel Partners Holdings L.P.
- Tennessee Valley Authority
- Textron Inc.

⁶ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

- Textron Inc.
- Thales SA
- Thales SA
- Ultra Electronics Holdings plc
- United Technologies Corporation
- Veolia Environnement SA
- Veolia Environnement SA
- Vigie SA
- Walchandnagar Industries Ltd.
- Wartsila Oyj Abp

Per 1 januari 2023 is geen van de ondernemingen in het beleggingsuniversum betrokken bij de productie van biologische- en/of chemische wapens

Tabak

Binnen het beleggingsuniversum zijn de volgende ondernemingen aangemerkt als tabaksproducent⁷:

- Altria Group, Inc.
- Altria Group, Inc.
- B.A.T. Capital Corp.
- B.A.T. International Finance Plc
- B.A.T. Netherlands Finance BV
- British American Tobacco p.l.c.
- Compania de Distribucion Integral Logista Holdings SAU
- Eastern Company
- Imperial Brands Finance Netherlands BV
- Imperial Brands Finance Plc
- Imperial Brands PLC
- Japan Tobacco Inc.
- JT International Financial Services BV
- KT & G Corporation
- Philip Morris International Inc.
- Philip Morris International Inc.
- PT Gudang Garam Tbk
- Reynolds American Inc.
- RLX Technology, Inc.
- Scandinavian Tobacco Group A/S
- Smoore International Holdings Ltd.
- STG Global Finance BV
- Swedish Match AB
- Swedish Match AB
- Universal Corporation
- Vector Group Ltd.
- Vector Group Ltd.

Steenkolen, teerzanden, schalieolie- en gas en Arctische olie- en gas

Uitsluitingen per 1 januari 2023, waarvan green bonds tevens niet toegestaan zijn:

- ACEN Corp.
- Adani Power Limited
- AEP Texas, Inc.
- AEP Transmission Company, LLC
- AES Andes S.A.

- AES Corporation
- AES Corporation
- AES Indiana
- AES Ohio
- AES Panama Generation Holdings SRL
- Alabama Power Company
- Alberta Energy Co. Ltd.
- Ameren Corporation
- Ameren Corporation
- Ameren Illinois Company
- American Electric Power Company, Inc.
- American Electric Power Company, Inc.
- American Transmission Systems, Inc.
- Antero Resources Corporation
- Antero Resources Corporation
- Appalachian Power Company
- Arch Resources, Inc.
- Ascent Resources Utica Holdings LLC
- Athabasca Oil Corporation
- Athabasca Oil Corporation
- Banpu Public Co. Ltd.
- Baytex Energy Corp.
- Baytex Energy Corp.
- Birchcliff Energy Ltd.
- Bonanza Creek Energy, Inc.
- Callon Petroleum Company
- Callon Petroleum Company
- Canadian Natural Resources Limited
- Canadian Natural Resources Limited
- Capital Power Corporation
- Capital Power Corporation
- Carolina Power & Light Company
- Carrizo Oil & Gas, Inc.
- CESC Ltd.
- Chesapeake Energy Corporation
- China Huadian Overseas Development 2018 Ltd.
- China Huadian Overseas Development Management Co., Ltd.
- China Power International Development Limited
- China Resources Power Holdings Co., Ltd.
- China Shenhua Energy Company Limited
- China Shenhua Overseas Capital Co., Ltd.
- Chord Energy Corp.
- Chugoku Electric Power Co., Inc.
- Chugoku Electric Power Co., Inc.
- Civitas Resources, Inc.
- Cleveland Electric Illuminating Company
- CNX Resources Corporation
- CNX Resources Corporation
- Coal India Ltd.
- Comstock Resources, Inc.
- Comstock Resources, Inc.
- CONSOL Energy Inc.
- Continental Resources, Inc.
- Coterra Energy Inc.
- Coterra Energy Inc.
- Crescent Energy Company
- Crescent Point Energy Corp.

⁷ Bron: Achmea Investment Management, Bloomberg

- Crew Energy Inc.
- Devon Energy Corporation
- Devon Energy Corporation
- Devon Financing Corp. ULC
- Diamondback Energy, Inc.
- Diamondback Energy, Inc.
- DMCI Holdings Inc.
- DPL Inc.
- DTE Electric Company
- DTE Energy Company
- DTE Energy Company
- Duke Energy Corporation
- Duke Energy Corporation
- Duke Energy Florida LLC
- Duke Energy Indiana, LLC
- Duke Energy Ohio, Inc.
- Duke Energy Progress LLC
- Earthstone Energy Holdings, LLC
- Earthstone Energy, Inc.
- Electric Power Development Co., Ltd.
- Electricity Generating Public Co., Ltd.
- ENEA S.A.
- Enerplus Corporation
- Engie Energia Chile S.A.
- EOG Resources, Inc.
- EOG Resources, Inc.
- EQT Corporation
- EQT Corporation
- Eskom Holdings SOC Ltd.
- Evergy Kansas Central, Inc.
- Evergy Metro, Inc.
- Evergy, Inc.
- Evergy, Inc.
- Exxaro Resources Limited
- FirstEnergy Corp.
- FirstEnergy Corp.
- FirstEnergy Transmission LLC
- Fortis Inc.
- Fortis Inc.
- FortisAlberta, Inc.
- FortisBC Energy, Inc.
- FortisBC, Inc.
- GD Power Development Co., Ltd.
- Geo Energy Resources Ltd.
- Georgia Power Company
- Great River Energy
- Guanghui Energy Co., Ltd.
- Gujarat Mineral Development Corporation Limited
- Gulfport Energy Corporation
- Gulfport Energy Corporation
- HK Electric Investments & HK Electric Investments Ltd.
- HK Electric Investments & HK Electric Investments Ltd.
- Hokuriku Electric Power Company
- Huadian Power International Corp. Ltd.
- Huaneng Power International, Inc.
- Indiana Michigan Power Company
- Inner Mongolia Dian Tou Energy Corporation Limited
- Inner Mongolia Yitai Coal Company Limited
- IPALCO Enterprises, Inc.
- Jersey Central Power & Light Company
- Jizhong Energy Resources Co., Ltd.
- Kentucky Utilities Co.
- Kimbell Royalty Partners LP
- Korea East-West Power Co., Ltd.
- Korea Midland Power Co., Ltd.
- Korea South-East Power Co., Ltd.
- Korea Southern Power Co., Ltd.
- Korea Western Power Co., Ltd.
- Laredo Petroleum, Inc.
- Laredo Petroleum, Inc.
- Louisville Gas & Electric Co.
- Magnolia Oil & Gas Corp.
- Magnolia Oil & Gas Operating LLC
- Marathon Oil Corporation
- Marathon Oil Corporation
- Matador Resources Company
- Matador Resources Company
- MEG Energy Corp.
- MEG Energy Corp.
- Metropolitan Edison Company
- MGE Energy, Inc.
- Mid-Atlantic Interstate Transmission LLC
- Mississippi Power Company
- Monongahela Power Co.
- Narragansett Electric Co.
- National Fuel Gas Company
- National Fuel Gas Company
- New Hope Corporation Limited
- Northern Oil and Gas, Inc.
- Northern Oil and Gas, Inc.
- Nova Scotia Power, Inc.
- NTPC Limited
- NTPC Limited
- Oasis Petroleum Inc.
- Obsidian Energy Ltd.
- Occidental Petroleum Corporation
- Occidental Petroleum Corporation
- Ohio Edison Company
- Ohio Power Company
- Okinawa Electric Power Co., Inc.
- Ovintiv Exploration Inc.
- Ovintiv, Inc.
- PDC Energy, Inc.
- PDC Energy, Inc.
- Peabody Energy Corporation
- Penn Virginia Escrow LLC
- Pennsylvania Electric Company
- Permian Resources Corp.
- Petro-Canada
- Peyto Exploration & Development Corp.
- PGE Polska Grupa Energetyczna S.A.
- Piedmont Natural Gas Company, Inc.
- Pioneer Natural Resources Company
- Pioneer Natural Resources Company
- Pipestone Energy Corp.
- PPL Capital Funding, Inc.
- PPL Corporation
- PPL Electric Utilities Corporation

- PT Adaro Energy Indonesia Tbk
- PT Adaro Indonesia
- PT Bukit Asam Tbk
- PT Delta Dunia Makmur Tbk
- PT Harum Energy Tbk
- PT Indika Energy Tbk
- PT Indo Tambangraya Megah Tbk
- PT Perusahaan Listrik Negara (Persero)
- PT United Tractors Tbk
- Public Service Company of Oklahoma
- Range Resources Corporation
- Range Resources Corporation
- Ranger Oil Corporation
- Reliance Power Limited
- SandRidge Energy, Inc.
- SDIC Power Holdings Co., Ltd.
- Shaanxi Coal Industry Co., Ltd.
- Shan Xi Hua Yang Group New Energy Co., Ltd.
- Shanxi Lu'An Environmental Energy Development Co., Ltd.
- Shenergy Co., Ltd.
- Shenzhen Energy Group Co., Ltd.
- Shikoku Electric Power Company, Incorporated
- SilverBow Resources, Inc.
- Sinosing Services Pte Ltd.
- SM Energy Company
- SM Energy Company
- SMC Global Power Holdings Corp.
- Southern Company
- Southern Company
- Southern Company Gas Capital Corp.
- Southern Power Co.
- Southwestern Electric Power Company
- Southwestern Energy Company
- Southwestern Energy Company
- Suncor Energy Inc.
- Suncor Energy Inc.
- Tellurian Inc.
- Tenaga Nasional Bhd.
- Tenaga Nasional Bhd.
- Terasen Gas, Inc.
- TNB Global Ventures Capital Bhd.
- Tohoku Electric Power Company, Incorporated
- Toledo Edison Company
- Trans-Allegheny Interstate Line Co.
- Tucson Electric Power Company
- Union Electric Company
- Washington H. Soul Pattinson and Company Limited
- Whitehaven Coal Limited
- Yancoal International Resources Development Co., Ltd.
- Yankuang Energy Group Co., Ltd.
- Zhejiang Zheneng Electric Power Co., Ltd.

Uitsluitingen per 1 januari 2023, waarvan green bonds wel zijn toegestaan:

- Aboitiz Equity Ventures Inc.
- Adani Transmission Ltd.
- Adani Transmission Ltd.
- African Rainbow Minerals Limited

- AGL Energy Limited
- Aksa Enerji Uretim A.S.
- Albioma SA
- ALLETE, Inc.
- Alliant Energy Corporation
- Alliant Energy Finance LLC
- APA Corp.
- Apache Corporation
- Apache Finance Canada LLC
- ARC Resources Ltd.
- ARC Resources Ltd.
- Arizona Public Service Company
- Berkshire Hathaway Energy
- BHP Billiton Finance (USA) Ltd.
- BHP Billiton Finance Ltd.
- BHP Group Limited
- BKW AG
- Black Hills Corporation
- Black Hills Corporation
- Bulgarian Energy Holding EAD
- Burlington Resources Finance Co.
- California Resources Corporation
- California Resources Corporation
- Cenovus Energy Inc.
- Cenovus Energy Inc.
- CenterPoint Energy Houston Electric, LLC
- CenterPoint Energy Resources Corp.
- CenterPoint Energy, Inc.
- CenterPoint Energy, Inc.
- CEZ as
- CEZ as
- Chevron Corporation
- Chevron Corporation
- CHEVRON U.S.A. INC.
- China Coal Energy Company Limited
- China Longyuan Power Group Corp. Ltd.
- Chubu Electric Power Company, Incorporated
- CLP Holdings Limited
- CLP Power HK Finance Ltd.
- CLP Power Hong Kong Financing Ltd.
- CMS Energy Corporation
- CMS Energy Corporation
- Colbun S.A.
- Comision Federal de Electricidad SA de CV
- Conoco Funding Co.
- Conoco, Inc.
- ConocoPhillips
- ConocoPhillips
- ConocoPhillips Canada Funding Co. II
- Consumers Energy Company
- Contourglobal Plc
- Coronado Finance Pty Ltd.
- Coronado Global Resources, Inc.
- Dominion Energy South Carolina, Inc.
- Dominion Energy, Inc.
- Dominion Energy, Inc.
- East Ohio Gas Co.
- Eastern Energy Gas Holdings LLC
- Eastern Gas Transmission & Storage, Inc.

- EDP Finance BV
- EDP-Energias de Portugal SA
- EDP-Energias de Portugal SA
- Emera Incorporated
- Emera US Finance LP
- EnBW Energie Baden-Württemberg AG
- Enel Chile SA
- Enel Chile SA
- Enel Generacion Chile S.A.
- ENGIE Brasil Energia S.A.
- Entergy Corporation
- Entergy Corporation
- Entergy Louisiana LLC
- Entergy Mississippi LLC
- Entergy Texas, Inc.
- Entergy Utility Affiliates, LLC
- Entergy Utility Property, Inc.
- First Pacific Co. Ltd.
- Franco-Nevada Corporation
- Genesis Energy Limited
- Genting Bhd.
- Global Power Synergy PCL
- GOHL Capital Ltd.
- GS Holdings Corp.
- Guangdong Investment Limited
- Hess Corporation
- Hess Corporation
- Hokkaido Electric Power Company, Incorporated
- Huaibei Mining Holdings Co., Ltd.
- Husky Energy Inc.
- IDACORP, Inc.
- Idaho Power Company
- Imperial Oil Limited
- Inner Mongolia ERDOS Resources Co., Ltd.
- Inner Mongolia Junzheng Energy & Chemical Group Co., Ltd.
- Interstate Power and Light Company
- Israel Electric Corp. Ltd.
- ITOCHU ENEX CO., LTD.
- Japan Petroleum Exploration Co., Ltd.
- Jardine Cycle & Carriage Limited
- Jardine Matheson Holdings Limited
- Jastrzebska Spolka Weglowa S.A.
- Jindal Steel & Power Ltd.
- Kansai Electric Power Company, Incorporated
- Kansai Electric Power Company, Incorporated
- Korea Electric Power Corporation
- Korea Electric Power Corporation
- Kyushu Electric Power Company, Incorporated
- Kyushu Electric Power Company, Incorporated
- Listrindo Capital BV
- Manila Electric Co.
- MidAmerican Energy Company
- MidAmerican Energy Holdings Company
- Murphy Oil Corporation
- Murphy Oil Corporation
- Nevada Power Company
- NiSource Finance Corp.
- NiSource Inc.
- NiSource Inc.
- Northern Natural Gas Co.
- Northern Powergrid (Northeast) Plc
- Northern Powergrid (Yorkshire) Plc
- Northern States Power Co.
- NorthWestern Corporation
- NorthWestern Corporation
- OCI Co., Ltd
- OGE Energy Corp.
- Oglethorpe Power Corporation
- Oklahoma Gas and Electric Company
- Origin Energy Finance Ltd.
- Origin Energy Limited
- Origin Energy Limited
- Otter Tail Corporation
- PacifiCorp
- Paramount Resources Ltd.
- Pingdingshan Tianan Coal Mining Co., Ltd.
- Pinnacle West Capital Corporation
- Pinnacle West Capital Corporation
- PNM Resources, Inc.
- Polar Tankers, Inc.
- Portland General Electric Company
- Power Assets Holdings Limited
- PT Astra International Tbk
- PT Indonesia Asahan Aluminium (Persero)
- Public Power Corporation S.A.
- Public Service Company of Colorado
- Puget Energy, Inc.
- Puget Sound Energy, Inc.
- Ramaco Resources, Inc.
- Ratch Group Public Co. Ltd.
- RH International (Singapore) Corp. Pte Ltd.
- RWE AG
- RWE AG
- Sembcorp Industries Ltd.
- Shanxi Coking Coal Energy Group Co., Ltd.
- Sierra Pacific Power Company
- Solar Star Funding LLC
- Southwestern Public Service Company
- Spartan Delta Corp.
- Tampa Electric Company
- Tata Power Company Limited
- Tatneft PJSC
- TAURON Polska Energia S.A.
- TBEA Co., Ltd.
- Teck Resources Limited
- Teck Resources Limited
- Tennessee Valley Authority
- Topaz Solar Farms LLC
- Torrent Power Limited
- Tosco Corp.
- Tourmaline Oil Corp.
- Tourmaline Oil Corp.
- TransAlta Corporation
- TransAlta Corporation
- Vedanta Limited
- Vedanta Resources Finance II Plc
- Vedanta Resources Limited

- Virginia Electric & Power Co.
- Vistra Corp.
- Vistra Operations Co. LLC
- WEC Energy Group Inc
- WEC Energy Group Inc
- Wisconsin Electric Power Company
- Wisconsin Power and Light Company
- Wisconsin Public Service Corporation
- Xcel Energy Inc.

- Xcel Energy Inc.
- Yorkshire Power Finance Ltd.

UN Global Compact

Per 1 januari 2023 zijn wereldwijd 29 ondernemingen voor beleggingen uitgesloten van het relevante beleggingsuniversum vanwege structurele schendingen van internationaal breed geaccepteerde normen. Zie tabel 3.4.3.1 voor het volledige overzicht.

TABEL 6.3.1 UITSLUITINGSLIJST STRUCTURELE NORMSCHENDERS PER 1 JULI 2022¹

Onderneming	Norm	Schending
Altice Financing SA		Recht op zelfbeschikking
B Communications LTD		Recht op zelfbeschikking
Bank Hapoalim		Recht op zelfbeschikking
Bank Leumi Le-Israel		Recht op zelfbeschikking
Bezeq The Israeli Telecom Co		Recht op zelfbeschikking
CELLCOM ISRAEL		Recht op zelfbeschikking
Centrais Eletricas Brasileiras SA		Recht op zelfbeschikking
Cia Energetica de Minas Gerais		Rechten van inheemse volken
Elsewedy Electric Co.		Milieuvervuiling
Enbridge, Inc.		Rechten van inheemse volken
Energy Transfer Operating LP		Rechten van inheemse volken
First International Bank Of Israel Ltd/T		Recht op zelfbeschikking
General Dynamics Corp		Activiteiten in controversiële landen strijdig met het humanitair recht
Israel Discount Bank Ltd		Recht op zelfbeschikking
NTPC Ltd		Milieuvervuiling
Marathon Petroleum Corp.		Rechten van inheemse volken
Mizrahi-Tefahot Bank		Recht op zelfbeschikking
Partner Communications Co. Ltd		Recht op zelfbeschikking
Phillips 66		Rechten van inheemse volken
POSCO Holdings		Obstructie vrijheid van vereniging en recht op collectief onderhandelen
Power Construction Corporation of China, Ltd		Milieuvervuiling
Raytheon Technologies Corp		Activiteiten in controversiële landen strijdig met het humanitair recht
Red Rock Resorts Inc		Obstructie vrijheid van vereniging en recht op collectief onderhandelen
Serco Group PLC		Recht om niet onderworpen te worden aan foltering en andere wrede, onmenselijke en ontorende behandeling of bestraffing
Station Casinos LLC		Obstructie vrijheid van vereniging en recht op collectief onderhandelen
Sumitomo Chemical Co		Milieuvervuiling
Syngenta AG		Milieuvervuiling
Vale S.A. / Vale SA Pfd A	 	Milieuvervuiling en Rechten van inheemse volken
XPO Logistics		Arbeidsomstandigheden

¹ Bron: Achmea Investment Management, ISS ESG

Landen

Staatsbedrijven die per 1 januari 2023 zijn uitgesloten:

- Alrosa PJSC
- Development Bank of The Republic of Belarus
- Federal Hydro-Generating Company Rushydro Pao
- GACI First Investment Co.
- Inter Rao Yees Pao
- International Bank of the Republic of Azerbaijan
- Motovilicha Plants PJSC
- NCB Tier 1 Sukuk Ltd.
- OGK-2 PJSC
- Petroleos de Venezuela SA
- Promsvyazbank PJSC
- Public Joint-Stock Company Gazprom
- Rosneft Oil Co.
- Rosselkhozbank JSC
- Russian Railways JSC
- SA Global Sukuk Ltd.
- SABIC Agri-Nutrients Co.
- SABIC Capital I BV
- SABIC Capital II BV
- Saudi Arabian Mining Co.
- Saudi Arabian Oil Co.
- Saudi Arabian Oil Co.
- Saudi Basic Industries Corp.
- Saudi Electricity Co.
- Saudi Electricity Global Sukuk Co. - 2
- Saudi Electricity Global Sukuk Co. - 3
- Saudi Electricity Global Sukuk Co. - 4
- Saudi Telecom Co.
- Sberbank of Russia PJSC
- SCF Capital Ltd
- SNB Sukuk Ltd.
- Southern Gas Corridor CJSC
- State Oil Company of Azerbaijan Republic
- State Transport Leasing Co OJSC
- STC Sukuk Co. Ltd.
- Transneft PJSC
- Uzbekneftegaz National Holding Co.
- Vnesheconombank
- VTB Bank PJSC
- Yanbu National Petrochemical Co.

TABEL 6.3.2

Landen	Anti-corruption	Human rights	Labour rights	Sanctions
Afghanistan	x			x
Azerbaijan		x		
Burundi	x		x	
Belarus		x		x
Democratic Republic of the Congo	x			
Central African Republic		x	x	x
Congo Republic	x			
Eritrea		x		
Equatorial Guinea	x	x		
Haiti	x			
Iran				x
North Korea	x	x		x
Libya	x		x	
Myanmar			x	x
Russia				x
Saudi Arabia		x		
Sudan	x			x
Somalia	x	x	x	x
South Sudan	x	x	x	
Syria	x	x	x	x
Turkmenistan	x	x		
Uzbekistan				x
Venezuela	x			
Yemen	x		x	
Zimbabwe				x

Goed bestuur

De volgende bedrijven worden uitsluitingen vanwege goed bestuur.

- Wells Fargo & Company

- First Union Corporation
- Freeport-McMoRan, Inc.
- Freeport-McMoRan, Inc.
- Grupo Mexico S.A.B. de C.V.
- Petrobras Global Finance BV
- Petrobras International Finance Co.
- Petroleo Brasileiro SA
- PT Indonesia Asahan Aluminium (Persero)
- Southern Copper Corporation
- Southern Copper Corporation
- Wachovia Bank, National Association
- Wachovia Corporation
- Wells Fargo & Company

6.4. Lijst van ondernemingen: Normatieve Dialogen

	Onderneming	Dialogoog geïnitieerd	Normschending
1	Accenture Plc	15-10-2022	Arbeidsnormen
2	Acciona SA	15-1-2021	Mensenrechten
	Acciona SA	15-1-2021	Milieu
3	Adani Ports & Special Economic Zone Ltd.	15-4-2022	Mensenrechten
4	Alibaba Group Holding Ltd.	15-7-2021	Corruptie
5	Alphabet Inc. Class C	15-7-2021	Arbeidsnormen
	Alphabet Inc. Class C	15-7-2021	Corruptie
	Alphabet Inc. Class C	15-7-2021	Mensenrechten
6	ALROSA PJSC	15-4-2021	Milieu
7	Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Arbeidsnormen
	Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Arbeidsnormen
	Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Arbeidsnormen
	Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Arbeidsnormen
	Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Arbeidsnormen
	Amazon.com, Inc.	15-7-2022	Corruptie
8	Anheuser-Busch InBev	15-7-2022	Arbeidsnormen
9	ArcelorMittal SA	15-1-2021	Milieu
	ArcelorMittal SA	15-1-2021	Milieu
10	Barclays PLC	15-10-2022	Mensenrechten
11	Bayer AG	15-4-2022	Milieu
12	boohoo group Plc	15-10-2020	Arbeidsnormen
13	Carrefour SA	15-4-2022	Arbeidsnormen
14	CNOOC Limited	15-4-2022	Milieu
15	Coca-Cola Amatil Limited	15-10-2022	Arbeidsnormen
16	Daimler AG	15-4-2017	Milieu
17	Daqo New Energy Corp.	15-7-2021	Arbeidsnormen
18	Deutsche Telekom AG	15-7-2020	Arbeidsnormen
19	Ecopetrol SA	15-7-2021	Arbeidsnormen
	Ecopetrol SA	15-7-2021	Milieu
20	ENGIE SA	15-1-2017	Mensenrechten
	ENGIE SA	15-1-2017	Milieu
21	Eni SpA	15-3-2019	Arbeidsnormen
	Eni SpA	15-7-2022	Milieu
22	Exelon Corporation	15-10-2022	Corruptie
23	Experian PLC	15-1-2021	Mensenrechten
	Experian PLC	15-1-2021	Mensenrechten
24	Exxon Mobil Corp.	15-10-2022	Mensenrechten

	Onderneming	Dialogoog geïnitieerd	Normschending
	Exxon Mobil Corp.	15-10-2022	Milieu
	Exxon Mobil Corp.	15-10-2022	Milieu
	Exxon Mobil Corp.	15-10-2022	Milieu
25	First Quantum Minerals Ltd.	15-7-2019	Milieu
26	FirstEnergy Corp.	15-4-2021	Corruptie
27	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius Medical Care AG & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
28	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
	Fresenius SE & Co. KGaA	15-7-2020	Corruptie
29	Hochtief AG	15-1-2021	Mensenrechten
	Hochtief AG	15-1-2021	Mensenrechten
30	Hon Hai Precision Industry Co., Ltd.	15-10-2020	Arbeidsnormen
31	Iberdrola SA	15-4-2021	Mensenrechten
	Iberdrola SA	15-4-2021	Milieu
32	ING Groep NV	15-1-2022	Corruptie
33	Johnson & Johnson	15-1-2020	Corruptie
34	LM Ericsson Telefon AB	15-10-2021	Corruptie
	LM Ericsson Telefon AB	15-10-2021	Corruptie
	LM Ericsson Telefon AB	16-10-2021	Corruptie
35	Macy's Inc	15-4-2022	Arbeidsnormen
36	McDonald's Corp.	15-10-2020	Arbeidsnormen
37	Meituan	15-1-2022	Corruptie
38	Meta Platforms, Inc.	28-3-2019	Mensenrechten
	Meta Platforms, Inc.	15-7-2021	Arbeidsnormen
	Meta Platforms, Inc.	15-7-2021	Arbeidsnormen
39	Mitsui & Co.,Ltd	15-1-2020	Mensenrechten
	Mitsui & Co.,Ltd	15-1-2020	Milieu

	Onderneming	Dialogoog geïnitieerd	Normschending
40	Nutrien Ltd.	15-1-2022	Mensenrechten
	Nutrien Ltd.	15-1-2022	Milieu
41	Oil Co. LUKOIL PJSC	15-7-2019	Milieu
42	Paramount Global	15-10-2022	Arbeidsnormen
43	Pegatron Corp	15-1-2021	Arbeidsnormen
44	Petroleos Mexicanos SA	15-10-2021	Milieu
45	Petróleos Mexicanos SA	15-10-2021	Milieu
46	Petroperu SA	15-4-2022	Milieu
47	PT Astra International Tbk	15-4-2021	Mensenrechten
48	PT Pertamina (Persero)	15-4-2022	Milieu
49	Repsol SA	15-10-2022	Mensenrechten
	Repsol SA	15-10-2022	Milieu
50	Rio Tinto plc	15-10-2020	Milieu
	Rio Tinto plc	15-1-2022	Mensenrechten
51	SAMSUNG C&T CORPORATION	15-1-2021	Mensenrechten
	SAMSUNG C&T CORPORATION	15-1-2021	Milieu
52	Securitas AB	15-10-2021	Mensenrechten
53	Shell plc	15-1-2017	Mensenrechten
	Shell plc	15-7-2022	Milieu
	Shell plc	15-7-2022	Milieu
54	SK Inc.	15-10-2021	Mensenrechten
55	SK Innovation Co., Ltd	15-1-2020	Corruptie
56	Sociedad Quimica y Minera de Chile S.A. (SQM)	15-1-2021	Mensenrechten
	Sociedad Quimica y Minera de Chile S.A. (SQM)	15-1-2021	Milieu
57	Sony Group Corporation	15-10-2022	Arbeidsnormen
58	Starbucks Corporation	15-7-2022	Arbeidsnormen
59	Stellantis NV	15-4-2022	Milieu
60	Sumitomo Corporation	15-1-2022	Arbeidsnormen
61	Suncor Energy Inc.	15-4-2022	Milieu
62	Target Corporation	15-4-2022	Arbeidsnormen
63	Telefonaktiebolaget LM Ericsson	17-10-2021	Corruptie
64	The Coca-Cola Company	15-10-2022	Arbeidsnormen
	The Coca-Cola Company	15-10-2022	Arbeidsnormen
65	Top Glove Corp. Bhd.	15-4-2021	Arbeidsnormen
66	Total SA	15-7-2020	Arbeidsnormen
67	TotalEnergies SE	15-7-2022	Mensenrechten
	TotalEnergies SE	15-7-2022	Milieu
68	UBS AG	15-10-2021	Mensenrechten
69	UBS Group AG	15-10-2021	Mensenrechten

	Onderneming	Dialogo geïnitieerd	Normschending
70	Verizon Communications, Inc.	15-10-2022	Arbeidsnormen
71	Vestas Wind Systems A/S	15-7-2021	Mensenrechten
72	Wal-Mart Stores, Inc.	15-4-2022	Arbeidsnormen
73	Woodside Energy Group Ltd.	15-10-2022	Milieu

6.5. MVB in de beleggingsportefeuille

TABEL 6.5.1

Beleggingscategorieën	Uitsluiten wapens	Uitsluiten GC Schenders	Uitsluiten landen	Uitsluiten Tabak	Uitsluiten Kolen en teerzanden	ESG Integratie*	Stemmen	Normatieve engagement
Staatsobligaties	n.v.t.	n.v.t.	V	n.v.t.	n.v.t.	V	n.v.t.	n.v.t.
Credits	V	V	n.v.t.	V	V	V	n.v.t.	V
High Yield	V	V	n.v.t.	V	V	n.v.t.	n.v.t.	V
EMD HC	V	V	V	V	V	V	n.v.t.	n.v.t.
EMD LC	n.v.t.	n.v.t.	V	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Hypotheek	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	V	n.v.t.	n.v.t.
Vastgoed**	V	V	n.v.t.	V	V	V	V	n.v.t.
Aandelen**	V	V	n.v.t.	V	V	V	V	V
Private Equity**	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	V	n.v.t.	n.v.t.
Infrastructuur**	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	V	n.v.t.	n.v.t.
Liquide middelen**	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	V	n.v.t.	n.v.t.

*Met ESG Integratie wordt bedoeld het expliciet meenemen van ESG informatie in het beleggingsproces met als doel een verbeterde risico-rendementsverhouding.

**Beleid beheerder toegepast

LEGENDA

Niet toepasbaar	n.v.t.
Toegepast door SPF	V
Beleid beheerder toegepast	V
Niet toegepast	X

Colofon

Deze halfjaarrapportage Maatschappelijk Verantwoord Beleggen is een uitgave van Achmea Investment Management.

Disclaimer

Achmea IM kan geen garanties geven over de volledigheid en juistheid bij de vaststelling en implementatie van de uitsluitingenlijsten. Wij aanvaarden daarvoor geen aansprakelijkheid.

Achmea Investment Management B.V. ('Achmea IM') heeft de informatie in dit document met zorg samengesteld. De informatie is alleen bestemd voor gekwalificeerde beleggers en/of professionele beleggers zoals bedoeld in de Wet op het financieel toezicht (Wft). Dit document is of bevat (i) geen aanbod of uitnodiging om financiële instrumenten te kopen, te verkopen of te verhandelen, (ii) geen beleggingsaanbeveling of beleggingsadvies, (iii) geen juridisch, fiscaal of ander advies. Achmea IM raadt u af een (beleggings)beslissing uitsluitend te baseren op de informatie in dit document. Raadpleeg in voorkomende gevallen een juridisch, fiscaal of andere adviseur. Achmea IM is niet aansprakelijk voor schade die het gevolg is van zo'n (beleggings)beslissing. De informatie in dit document is (mede) gebaseerd op informatie die Achmea IM van betrouwbaar geachte informatiebronnen heeft verkregen. Achmea IM garandeert niet de betrouwbaarheid van die bronnen en de juistheid en volledigheid van de van die bronnen verkregen informatie. De informatie in dit document is puur informatief en u kunt daaraan geen rechten ontleen. Alle informatie is een momentopname, tenzij uitdrukkelijk anders is aangegeven. Het verstrekken van dit document na de oorspronkelijke publicatiedatum is geen garantie dat de hierin opgenomen informatie op die latere datum nog juist en volledig is. Achmea IM heeft het recht om deze informatie zonder aankondiging te wijzigen. Het noemen van rendementen op beleggingen in dit document dient uitsluitend als uitleg en toelichting. Achmea IM spreekt daarmee geen verwachting uit over het rendement of koersverloop van die beleggingen. De waarde van uw belegging kan fluctueren en in het verleden behaalde resultaten bieden geen garantie voor de toekomst. U mag de informatie in dit document alleen voor eigen persoonlijk gebruik kopiëren.

U mag de informatie niet overnemen, vermenigvuldigen, distribueren of openbaren zonder schriftelijke toestemming van Achmea IM. Alle informatie (teksten, foto's, illustraties, grafisch materiaal, handelsnamen, logo's, woord en beeldmerken) blijft eigendom van of in licentie bij Achmea IM en wordt beschermd door auteursrecht, merkenrecht en/of intellectueel eigendomsrecht. Er worden geen rechten of licenties overgedragen bij gebruik van of toegang tot deze informatie. Achmea Investment Management B.V., statutair gevestigd te Zeist (KvK 18059537), beschikt over een vergunning als beheerder van beleggingsinstellingen zoals bedoeld in de Wet op het financieel toezicht. Achmea Investment Management B.V. is ingeschreven in het register van de Stichting Autoriteit Financiële Markten onder nummer 15001209.

Disclaimer uitsluiting

Uitsluitingslijsten worden jaarlijks opgesteld. Hierbij wordt onder andere gebruik gemaakt van ESG-informatie van onafhankelijke dataleveranciers zoals ISS ESG en MSCI ESG-Research. Om tot een uitsluitingslijst te komen worden de door ons gebruikte marktbrede benchmarks gescreend op naleving dan wel overtreding van de ESG-normen zoals opgenomen in het MVB-beleid. Voldoet een land of ondernemingen op basis van de beschikbare ESG-informatie niet aan onze ESG-normen, dan komt deze in aanmerking voor uitsluiting van het beleggingsuniversum. Zowel interne als externe portefeuille beheerders worden gevraagd te controleren of er posities in deze landen of ondernemingen in hun beleggingsportefeuilles voorkomen. Indien dit het geval is, worden zij gevraagd deze binnen een redelijke termijn te verkopen. Mutaties in de beleggingsportefeuilles, door bijvoorbeeld corporate actions, beleggingen buiten de reguliere benchmark of wijzigingen in de benchmark, worden tussentijds niet aan de uitsluitingslijsten getoetst. Ook wordt de beschikbare ESG-informatie niet getoetst op volledigheid. Hierdoor is het mogelijk dat er wordt belegd in landen en ondernemingen die op de uitsluitingslijst staan of die conform de in het MVB-beleid opgenomen ESG-normen, uitgesloten hadden moeten worden. Op het eerst volgende moment van het opstellen van de uitsluitingslijst wordt het proces, zoals hierboven geschetst weer gevolgd. Achmea IM kan geen garanties geven over de volledigheid en juistheid bij de vaststelling en implementatie van de uitsluitingenlijsten. Wij aanvaarden daarvoor geen aansprakelijkheid. Achmea IM kan geen garanties geven over de volledigheid en juistheid bij de vaststelling en implementatie van de uitsluitingenlijsten. Wij aanvaarden daarvoor geen aansprakelijkheid.